

qui illud non potest sine peccato mortali revelare.

Custos.

1. **Q**ui non impedit damnum, quod videt, saltem vociferatione, *a* tenetur in solidum; sed si abscondatur ut deprehendat furtivum, & eum corripit non *b* peccat, dummodo interrim non permittat damnum fieri notabile.
2. Custos urbis, cui iubetur ut quos invenerit post sonitum campanæ accusat, peccat *c* mortaliter si non accuset; non tamen tenetur restituere pretium, quod ut taceret accepit, nec penas quas accusatus solvere tenetur. Hoc intelligitur præcipue de eo, qui obligatus est sub juramento.
3. Custos, & præfectus, quorum curæ commissum est ne permittant merces asportari in alia regna, peccant *d* mortaliter, si permittant; sed non tenentur restituere penas, quas transgressores solverint, si denuntiantur; nec merces, quibus privarentur, bene tamen vectigalia, quia hæc non sunt pæna, sed interesse.
4. Cùm fures à culpa excusantur propter necessitatem, potest *e* custos dissimulare.
5. Custos tenetur *f* de culpa lata, & levi, non de levissimi.

a Sà hoc verb.
b Avila hoc verb.

c Navar. c. 15, n. 34.

d Less. de just. & jur. lib. 2. c. 23
e Sà hoc verb.
f Bann q. 78, art. 7. ma.

DISP.

DISP. I. SECT. VNICA.
RESOLUTIONES VARIÆ.

D

DAMNUM.

1. **D**ominus servi occisi ab animali *a* alterius *a* Navar. habet actionem petendi expensas medicamentorum, & quod servus sanus lucrificavit; non tamen potest aliquid petere pro cicatrice, vel deformitate, nec pro ipsa occisione.
2. Qui occidit animal brutum alterius tenetur *b* restituere valorem ejus, et si percussus deformavit id, quod minus valet propter deformitatem. *b* Idem ubi sup.
3. Is, *c* cujus domo aliquid ejectum damnum fecit, tenetur *c* restituere. *c* P. Avila hoc verb. *d* Navar. ubi sup. n. 120. *e* Idem e. 17, n. 179.
4. Peccat *d*, qui animal alienum inventum in suo prædio damnum inferens occidit; potest tamen illud includere donec dominus damnum satisfaciatur.
5. Regulariter nemo tenetur *e* de damno contingente casu fortuito, nisi culpa, vel mora, vel pactum præcessisset.
6. Si plures ex conventionione inter se viciniam petierunt ad futurandum, unusquisque tenetur *f* in solidum. Si autem separatim vixerint, unusquisque tenetur restituere id tantum quod ipse abstulit; quod si unum tantum racemum abstulerit, nec mortaliter peccavit etiam si devastetur vinea, si ignarus de alijs ipse advenerit.
7. Qui damnum ab alio illatum ratum habuit tenetur restituere, cum ille non fecisset si crederet ipsum ratum non habiturum. *g* Comm. DD.
8. Qui interrogatus legitime à iudice tacet, propter quod damnificatus rem furto ablatam non recuperat, tenetur *h* restituere, nisi taceret ob metum vitæ, honoris, & aliorum bonorum.
9. Qui cumq; rem alienam, vel negotia tractant si in utilitatem ipsius, cujus negotia agunt, damnum inferant, tenentur in solidum, si principalis non restituat; possunt tamen ex bonis principalis restituere; si autem non habeant unde restituant, admonent ipsum principalem.
10. Impediens eundem ad impediendum damnum alteri

1 Villal.
m Comm.
DD.

interendum / tenetur ei restituere, qui passus est damnum.
11. Debitor rei in specie si res percat sine dolo, fraude vel
lata culpa ad nihil m tenetur, quod procedit etiam si fuerit
in mora, quando res æqualiter peritura erat in potestate do-
mini.

DISP. II. SECT. VNICA.
RESOLUTIONES VARIÆ.
DEBITVM.

4 Vide
Tolet. lib.
3. c. 17.

1. Debitum solvendum est estimatione monetæ tempo-
re contractus. At si pecunia mutata est materia, vel
pondus, solvendum est secundum estimationem temporis
contractus. Quod si pretium mutatum est, & debitor fuit in
mora, debet solvere secundum tempus, quo obligatus erat
solvere.

6 Sã hoc
verb.

2. Res in specie debita missa ad dominum per hominem
communiter existimatum fidelem, domino è perit, nisi is
qui misit esset male fidei possessor.

4 Sã ubi
sup.

4 Conar.
2. var. n. 6

3. Si creditor oblatam pecuniam non vult recipere, & de-
bitor depositum eam apud hominem fidelem, domino è perit.
4. Qui cum non est solvendo bonis credit omnia, quæ ha-
berit manifestando, liberatur à carcere. Si tamen ad meli-
orem fortunam pervenerit, potest sibi retinere ad moderatam
sustentationem necessaria.

4 Sã ubi
sup.

f Idem
ubi sup.
g silvest.
verb.
Moraf.
h Molina
disp. 216.
i Tolet.
lib. 5. c. 22.

5. Probabile est neminem teneri ad solutionem illius,
cujus repetitionem lex sibi concedit, nisi solvere juraverit.
6. Debitum alicui ex permissione, vel juramento non de-
betur f illius hereditibus, si promittens in ejus tantum per-
sonam intendebat.

1 Comm.
DD.

7. Debitor morosus tenetur g de damno, & lucro cessan-
te. Usurarius vei à tenetur h mutuario de damno, & lucro
cessante, non autem de lucro suæ industriae.

m Sylvest.

8. Qui furto accipit pecuniam, solum tenetur i valorem
ejus restituere, non vero quod illa lucratus est, nisi dominus
itidem esset lucrarius.

9. Si pecuniam non habens rem offert meliorem, i ten-
etur creditor recipere, qui potest rem petere an te tempus
debitoris suspecto.

10. Si vir nolit debitum solvere m potest uxor ipso etiam
prohibente.

11. Qui solvit sui creditoris creditori, liber manet n in
conscientia.

12. Filio familias sine consensu patris, vel minori sine consen-
su

si tutoris debitum solvens non liberatur, o nisi conversum
fuerit in utilitatem illorum.

o Idem
verb. De-
bitum.
p Comm.
DD.
q Navar.
c. 17. n. 312

13. Si pro nolente solvere aliquis solverit, debitor ei p te-
netur.

14. Qui solvere tenetur post annum g, potest volenti cre-
ditori minus solvere anticipata solutione, quia pecunia præ-
sens magis valet quam futura. Contrarium tamen tenent vi-
ri docti, utrumque videtur probabile.

15. Rem dilata solutione vendere summo pretio, & postea
infimo recuperare, r licere ait Garcias.

r Garcia
de contr.
lib. 1. c. 3.
n. 1.
/ Sã hoc
verb.

16. Debitum quod aliter recuperare non potes, licet clam
tollere, dummodo fiat sine periculo fame, aut vitæ, nec ten-
ris revelare etiam sub excommunicatione, nec qui sciunt te
licite accepisse.

17. Cum creditor, & debitor sunt in æquali necessitate, te-
netur debitor reddere creditori rem, cujus dominum non er-
rat translatum. Alii autem dicunt quæcumque rem reddend-
am, nisi debitor sit in extrema necessitate, in qua est iura-
verit redditurum, non t tenetur.

t Tolet. l.
5. c. 14. n. 8
u Idem ubi
sup.
v Vide
eundem
loc. cit.

18. Si utriusque necessitas extrema sit, creditori reddend-
am alii ajunt, alii negant.

17. Qui mala hde accipit, vel fuit in mora x tenetur red-
dere, nisi majus damnum patiatur reddendo, quam creditor
non accipiendo.

20. Bonæ fidei possessor, si non potest solvere nisi cadens ab
honoris statu, quem habet, non tenetur si autem creditor cogi-
tur mutare statum, teneri y probabilis est, & contrarium
communiter rejicitur ut improbabile.

y Vide
eundem
ubi supra.
z Comm.
DD.

21. Non debet z pati solvendo debitor, quod creditorem
velle eum pati, æquum non est.

22. Creditorem non indigentem peccare mortaliter ait
Medina, si exigat à debitore rem illi necessariam ad sustentationem,
vel quam sine gravi damno non valet reddere, quod
satis probabile, & pium est.

z Medina
c. 3. de es-
tamo.

23. Genusnum more compositionem faciens cum credi-
toribus, licet minus solvat, quam debet, liberatur in conscien-
tia, non tenetur b amplius solvere, etiam si ad pinguorem
fortunam devenit. Quod si aliquis reclamaverit, non tene-
tur reddere ei nisi quod reliquit, aliorum enim conventioni
obligatur stare.

b Navar.
c. 17. n. 75.

DISPUT. III. SEC. I.
RESOLUTIONES VARIE.
DEBITVM CONIUGALE.

1. **I**N primo bimestri, qui terminus potest à iudice differri, non a tenentur conjuges debitum solvere; transactio autem tenentur. Per breve autem tempus negare, non erit peccatum mortale, nisi sit periculum incontinentiæ.

2. **C**um unus ex conjugibus rationis terminos transgreditur, non tenetur alter solvere, nisi sit periculum. Qui autem non potest, non tenetur extraordinariis uti remediis, nisi ex charitate ob periculum. Qui autem malitiose se reddit impotentem se peccat mortaliter, imò se jurgia, & alia res licitæ sicut illicita; si hujus debiti solutionem impediunt.

3. **Q**ui scit adulterium suæ conjugis, non tenetur se ei debitum reddere; & conjux, qui occulte commisit adulterium, quia jus petendi amisit, non potest exigere quasi ex justitia, sed rogare tantum, quod alii ajunt, alii negant; negativa gravius debet probabilior.

4. **C**um petere debitum est peccatum mortale ratione aliquis circumstantia; ex parte actoris, peccabit etiam mortaliter solvens; cum vero prædicta circumstantia se habet ex parte potentis, non est peccatum solvere, si autem commode potest, debet excusari ob fratrem correctionem.

5. **S**i petens debitum amiserat jus petendi, conjux innocens non tenetur solvere, nec potest poenam juris remittere. Loquimur in casu quando alter conjux culpa sua contraxit afflictionem, vel cognitionem spiritualem, in quo casu conjux innocens non potest petenti solvere, quia cooperatur peccanti, potest autem prævenire petendo, ut alter sine peccato possit reddere.

6. **I**dem dic de eo, qui sine alterius consensu fecit votum continentiæ. Vir autem qui aliquo ex his impedimentis est non petere, potest à accedere ad eam animo solvendi, quod non procedit in femina respectu viri.

7. **Q**uando uterque conjux votum continentiæ emisit, adhuc possunt in sine peccato conjugii animo solvendi, si videat

de publ.
conver.
conjug.
& Comm.
DD.
Henrig.
lib. 11. de
matr. ff
nu. 7.
& Comm.
DD.
Villa. 20.
2. tr. 1.
dis. 41.
f. Sanchez.
lib. 3. de
matr. dub.
2. nu. 20.
Idem lib.
de matr.
disp. 38.
c. 4.
& Comm.
DD.

i Villa. a.
bi sup.

Idem lib.
m Navar.
c. 16. n. 11.
quem sequitur
Sanchez.

deat alterum esse in periculo incontinentiæ.

8. **P**eccat mortaliter, qui debitum solvit cum salutis gravi periculo, ut si illa sit leprosa, vel ethica, vel si proxime post prandium, vel lautam cenam. Quod verum est etiam si lepra matrimonium præcesserit, & ipse hoc cognovisset, quod videtur probabilis, licet contrarium teneant Sanchez, & alii. Quando vero non potest ad eum accedere sine magno horrore non tenetur. Si autem in infirmo periculum sit incontinentiæ potest sanus, sed non tenetur solvere.

9. **S**i infectionis non sit grave periculum, nec horror magnus, tenetur sanas reddere, etiamsi timeat prolem cum infectione nascituram. Si autem grave sit periculum, ita ut cohabitare non possint, debet tamen obsequia præstare, & curam infirmi habere & apud se filios tenere.

10. **S**i inter se conveniant, possunt & conjuges thorum separare, & cum plures filios habent quam possunt alere, possunt negare debitum, nisi sit periculum incontinentiæ.

11. **N**on licet negare debitum descendenti à Mauris, vel Judæis, ne filii nascantur hæc notati infamia.

12. **Q**ui scit impedimentum occultum, propter quod matrimonium fuit nullum, nec potest petere nec reddere. In quo casu non tenetur obedire Ecclesiæ colabitationem etiam sub excommunicatione præcipienti, etiam si periculum sit incontinentiæ.

13. **E**tiam si habeat dispensationem, & cohabitare cogatur, non tenetur novum consensum præstare conjux innocens.

14. **R**emedia quibus uti poterunt conjuges in simili casu videantur in P. Thom. Sanctio.

15. **Q**ui sine necessitate baptizat proprium filium, vel filia suæ uxoris, non potest petere debitum, nec ipsa si consentiat, quod procedit etiam si ille malitiose faciat. Si autem in casu necessitatis hoc fecerit non privatur jure petendi.

16. **Q**ui materialiter tantum tenet infantem ut recipiat baptismum, non contrahit spirituale cognitionem.

17. **I**n prædictis casibus possunt dispensare ad petitionem debiti Commissarius Cruciatæ, Episcopi, & Confessarii Societatis JESU, quibus Provincialis hoc privilegium communicaverit.

18. **Q**ui secundas nuptias contraxit sine sufficienti certitudine, quod mortua fuerit conjux, donec sufficienter certus sit, non potest debitum petere; potest tamen petenti reddere.

n Sanchez.
lib. 9. de
matr. disp.
24. nu. 22.
& D. Bone.
in 4. dis.
52.
& D. The.
in 4. dis. 13.

g Comm.
DD.
7 Sanchez.
de matr.
disp. 26.
nu. 4.
f. Comm.
DD.
re inquis.
de leat.
ca. com.

g Comm.
DD.
Vide P. Sa.
lib. 1. de
matr. dis.
19. n. 12
* Idem
ubi sup.
y Star. in
3. p. 4. 67.
de Bap.
2. Vide
comp. pri.
vileg.
c. Domini
de sc.
clad. nupt.

SECTIO II.

VTRVM CONIUGES PRIVENTVR
iure petendi debitum propter affinitatem su-
pervenientem in matrimonio?

- sec. 1. de v
so qui co-
gnovit,
& c.
t. o. discre-
tionem
eodem ti-
tulo.
c. d. f. e.
discrecio-
nem. Vide
Sanc. de
mar. lib. 7.
c. Trid. f. f.
24. de
matr. c. 4.
eo. si vir.
de cog-
spirit.
suar. co-
5. dub. 6.
(f. c.)
1. Cum affinitas supervenit matrimonio, incestuosus non potest debitum petere, & potest autem reddere.
2. Coniux, qui consensit, quod alter committeret incestum, privatur & etiam iure petendi.
3. Hæc affinitas non extenditur ultra secundum gradum, licet sit incestus cognoscere consanguinitatem intra 3. & 4. gradum.
4. Si uterque coniux contrahat hanc affinitatem, neuter potest petere debitum, nisi malitiosè & fecerint, potest autem reddere, qui nescit delictum alterius, si petat.
5. Si vi vel metu gravi oppressus coniux contrahat affinitatem, non amittit s. jus petendi debitum. De metu autem etiam gravi sunt viri docti, qui contrarium teneant, nihilominus prima sententia videtur probabilior.
6. Qui cognovit consanguinitatem uxoris invincibiliter consanguinitatem ignorans, vel juris habet ignorantiam invincibilem, non incurrit hanc poenam,

SECTIO III.

VTRVM QUI VOTVM CASTITATIS
vel religionis, vel non nubendi ante ma-
trimonium emisserunt, possunt
petere?

1. Qui votum religionis emisit, si nubat, peccat mortaliter, nisi aliqua justa causa faciat sine intentione consummando.

consummando. Si autem consummaverit, peccat mortaliter, & defunctâ uxore tenetur votum adimplere, vivente verò nullo jure prohibetur a petere & reddere.

2. Qui votum castitatis emisit, si nubat, peccat mortaliter, an verò teneatur ante consummationem religionem ingredi, alii a jure, alii b negant, negativa videtur probabilior, sed non poterit petere debitum nisi obtentâ dispensatione, bene autem reddere.

3. Qui sciens nupsit cum habente votum castitatis, licet peccaverit mortaliter, non privatur e jure petendi.

4. Qui emisit virginitatis votum post amissam virginitatem, tenetur votum castitatis servare. Hoc tamen ex votentis intentione pensandum est; si intentio illius fuit pro prima illa vice se tantum obligare, non procedit ultra obligatio, & ideo si hoc voto obligatus nupsit pro prima vice, non poterit petere; Postea vero non impediatur.

5. Qui habens votum non nubendi nupsit, peccavit mortaliter, potest autem petere, & reddere; at defunctâ uxore non poterit aliam ducere.

SECTIO IV.

QUAM OBLIGATIONEM HA-
beas, qui fecit aliquod ex prædictis vota
post matrimonium contractum.

1. Coniux si fecit votum non petendi debitum, tenetur adimplere, si emisit votum castitatis, potest reddere, non autem petere, & defunctâ uxore non potest nubere.

2. Qui voto Castitatis non est adstrictus, potest b debitum petere ab eo, qui votum fecit, etiam si ad id ipse facultatem dederit, nisi hæc facultas fuerit ad faciendam professionem in religione.

3. An maritus possit irritare votum castitatis factum ab uxore, alii a jure, alii b negant probabilior.

4. Qui votum religionis ante matrimonii consummationem emisit, adimplere a tenetur, si autem votum emisit recipiendi ordines sacros, non tenetur ingredi religionem, sed privatur iure petendi debitum, & mortuâ uxore tenetur votum adimplere.

b Henr. q.
& Sanc.
lib. 9. de
mat. disp.

c Comm.
DD.

d Val. 2. 2.
disp. 6. q. 6

e. qui
dam de
conjug.

f Sanc. de
matr. lib. 9.
disp. 6.
num. 7.

g Silvest.
verb. Votum.

h Comm.
DD.

Sanoh
ubi sup.
diss. 37.
num 10.
sa ex Na-
var. hoc
verb.
g sa hoc
verb. a. f.

b Vide Sa
& Sylvest.
hoc verb.
i vide c.
44. de
sent. ex-
commu-
i Val. to-
4. dub. 8.
q. 6. p. 1.
m Idem
loc. cit.

b Navar.
c. 17. n. 12.

a Comm.
DD.

p Comm.
DD.

g Comm.
DD.
r sa hoc
verb.
f idem ubi
supra.

z Ledema
in q. 18.
art. 3.
n Soru.
m Comm.
DD.

5. Si uterque fecit castitatis votum neuter poterit petere, & si hoc fuit ex communi consensu, neque e reddere.

6. Cum uterque vivit non petere possunt, se copulari non petendo, si tamen intelligat alterum petiturum si possit.

7. Copulam ad vitandum fornicationis periculum in se peccatum esse veniale alii ajunt, alii probabilius negant. Ad vitandum vero in alio conjugate nullum est peccatum, nec si fiat ad vitandum morbum, erit autem culpa venialis si fiat ob solam voluptatem.

8. Contumax matrimonium ante Ecclesie benedictionem veniale tantum peccatum b est, quidam vero mortale esse dicunt, sed minus probabiliter.

9. Qui dubitat an suum matrimonium validum fuerit, potest debitum reddere, & post diligentem inquisitionem deponat dubium practice i, & potest petere.

10. A conjugate adultero vel adultera potest peti, nisi ex hoc confirmetur in adulterio, ipseque conjux adulter, vel adultera potest i petere, sed alter potest negare nisi m etiam ipse fuerit adulter vel causa adulterii.

11. Tempore mensium petere debitum vel reddere alii dicunt esse mortale, alii probabilius negant.

12. Copulam in loco sacro quidam dicunt peccatum esse mortale etiam reddentis, probabilius tamen alii n posse excusari propter periculum incontinentie, vel alia justa causa.

13. Nullus copulae modus, si fiat in vase debito, id est intra pudentia uxoris, peccatum est mortale, nisi sit periculum impediendi generationem. Nec si fiat in seculo, vel quolibet tempore, nisi cum uxore gravida, nisi sit periculum abortus.

14. Si experta est uxor ex modo concubendi suum effundere semen, & virile non attrahere p, lethalis culpa erit.

15. Conjugi amenti potest alter reddere debitum, sed non tenetur, quia non petit q liberè.

16. Inchoatum copulam relinquere ante seminationem non r est mortale, nisi sit periculum pollutionis.

17. Permittere quod duo amantes copulentur propter injuriam quae proli fit, mortale peccatum est.

18. Vir compos mentis, mentis impotens uxorem cognoscens r peccat propter periculum abortus.

19. Cum uxore nuper enixa rem habere peccatum veniale n putat Sorus.

20. Rem habere cum propria uxore quasi cū aliena, peccatum mortale x est, & circumstantia in confessione explicanda.

21. An cum maritus facta seminatione cessat a copula antequam

quam uxor seminet ipsa possit se ad seminandum tactibus provocare alii negant, alii probabilius affirmant; dummodo semen extra vas non effundat.

22. Conjugatus si seipsum tangat propter voluptatem captandam absque pollutionis periculo, an peccet mortaliter alii negant, alii probabilius affirmant.

DISPUT. IV. SECT. I.

RESOLUTIONES VARIAE.

DE DECIMAE.

AN FIDELES DECIMAS SOLVERE TENENTUR?

1. Decimas non solvere mortale peccatum est; jure enim naturali, & divino tenetur a populus sacerdotem alere, & ideo si indiget Parochus b tenentur Parochiani ei offerre ad victum necessaria.

2. Quota pars sit solvenda jus Ecclesiasticum statuit, & ideo summus Pontifex r potest vel minuere vel augere, dummodo sacerdotes congruam sustentationem habeant. Hoc idem potest consuetudo legitime introducta.

3. Sacerdotibus divitibus d debentur etiam decimae sicuti creditoribus, nec solum dantur ad sustentationem, sed ut pauperes alant, & cum honestate incedant ne à populo despiciantur.

a Concil.
Constan.
sess. 8.

b Comm.
DD.

c Suarez
tom. de

tracl. 1.

lib. 7. c. 101.

num. 3.

d D. The.

q. 6. art. 10.

SECTIO II.

DE QUIBUS DEBEANTUR DECIMAE.

1. Cuiusvis jus scriptum de omnibus rebus fructiferis, vel a quibus fructiferis a debentur, sive naturae, sive arte, sive industria comparantur.

2. Modo non debentur b nisi de his tantum, de quibus est solvendi consuetudo. Quod si Parochus vellet de aliis decimas recipere, peccaret mortaliter, & ad restitutionem teneretur.

a c. pastoralis de decimis.

b Comm.
DD.

3. Qui

de. C. m. l. sum. e. tua nobis de decimis. 4 Comm. DD.

et cum non sit tua nobis de decimis. f Villal. to. 2. te. 33. dist. 2. Vide Less. lib. 2. c. 19. sub. 3.

3. Qui rem, cuius decimam dominus non solverit, furto abstulit, tenetur solvere.

4. Qui in bello iusto segetes inimicorum combussit, non d tenetur.

5. Decimarum solutio anteponenda est omnibus aliis, terrarum scilicet, sumptuum, & stipendorum.

6. Ubi fuerit consuetudo, quod religiosi petant elemosynam, quando femina sunt in aereis, antequam dimittantur, non tenentur domini ea que donant decimare, & qui hoc vellet impedire, peccaret mortaliter cum onere restitutionis.

7. Quoad tempus & locum solutionis decimarum servanda consuetudo. Prædiales cum colliguntur fructus ex prædiis Personales in fine anni ex his que arte, servitio vel industria acquirunt personæ; mixta verò ut prædiales, exceptis futuribus qui servantur usque ad tempus, quo possunt deservire, solvenda sunt.

SECTIO III.

QUIBUS DEBEANTUR.

1. Post beneficiorum divisionem unicuique beneficiario debentur, quæ applicata sunt ejus beneficio.

2. Jus primarium recipiendi decimas est spirituale, ideoque ad laicos non spectat, nec eas accipere, nec de eis iudicare. Secundarium id scilicet quod ad decimarum emptores pertinet, laicis etiam potest convenire.

ad ad apostolica de decimis & sylvest. verb. Decima:

1. Omnes habentes prædia alicui Ecclesie subjecta, ipsi debent decimas solvere, nisi sit consuetudo in contrarium.

2. Clerici debent solvere decimas ex prædiis, quocumque alio titulo, quam spirituali possideant. Contrarium tamen defendit Sylvester.

3. Cum quis dat prædium Ecclesie, cui erat subiectus, debitum decimarum extinguitur, si verò alteri Ecclesie detur

secundum

secundum juris rigorem debentur Ecclesie, cui antea; jam verò secundum consuetudinem & prædium manet liberum.

4. Monasteria, & loca pia debent decimas solvere, nisi privilegio excipiantur, vel præscriptione, vel transactione excusentur. Hodie tamen omnes ut plurimum religiosi tam femina, quam viri hoc habent a privilegio. Ideoque nisi habeant Episcopi privilegium in contrarium, vel consuetudinem, non possunt ab eis decimas exigere.

5. Privilegia verò religiosorum non amittuntur, nisi eis non utantur per spatium centum annorum.

6. Quilibet potest præscriptione, vel consuetudine à solutione decimarum liberari.

7. Summus Pontifex beneficiariis, & etiam Episcopis, ut decimas solvant, ex perceptis decimis potest jubere, sed non solet facere.

8. Ut solvantur decimæ non sunt prius deducenda ex fructibus, nisi decimæ fuerint personales, in aliis de omnibus fructibus solvenda sunt.

9. De lucro illicito, vel acquisito cum peccato non est danda decima, si peccatum sit notorium, & lucrum restitutioni obnoxium.

10. Peccat qui deteriorem partem decimarum debetur maledictis ex præcepto, melior ex consilio. Peccat etiam qui non solvit ubi, quando, & quibus debet.

11. Non solvens decimas ob justum impedimentum potest absolvi non obstante Tridentino Concilio Qui non solvit, non est ipso jure excommunicatus, sed excommunicandus.

12. Decimæ personales in tota fere Hispania non solvuntur.

13. Decimas S. Pontifex potest ex iustis causis laicis concedere, ut Principibus, & Imperatoribus, & sic concessit Alexander IV. Regibus Catholicis decimas in toto hoc novo orbe, quam concessionem confirmarunt successores Pontifices cum onere fundandi Ecclesias illas, & Ecclesiasticos dotandi.

14. Laicus recipiens decimas cum onere distribuendi in elemosynas quod ei supererit, si non impleat, peccat mortaliter, sed ad restitutionem non tenetur.

de Tho. 2. 2. q. 37. art. 4.

vide comp. & Henric. lib. 7. c. 1. Indulg. c. 27. nu. 7. ex privileg. Eug. 4.

de Suarez. l. 1. de relig. c. 1. nu. 16. de Tho. ubi supra nu. 4. de Navar. c. 27. nu. 11. idem ubi supra.

idem ubi supra.

idem c. 27. nu. 7.

Solorzano de Indiarum gubern. lib. 4. c. 21.

Solorzano de Ind. gubern. lib. 5. c. 2.

Ybifup.

DISPUTATIVNCVLÆ
interjacentes.SECTIO VNICA.
RESOLUTIONES VARIE.

DEFENSIO, ET DEFENSOR.

- ¶ P. Avila** in comp. hoc verb. **1.** Peccat, qui non defendit, cum possit, invasum ab inimicis; & si sit persona publica, tenetur eum defendere armata manu.
- ¶ Navar.** c. 24, nu. 8 **2.** Reges, & superiores tenentur lege justitiæ defendere suos subditos, Patres, tutores, heri, parochi, custodes, & similes; & e contra subditi suos superiores.
- 3.** Qui non defendit alium cum commodè possit, censetur consentire, non tamen eò solùm injurianti auxiliari.

DEGRADATIO.

- ¶ Commi.** DD. **1.** Alia verbalis, alia realis, verbalis est Ecclesiastica pœna vel privatio, quæ vir Ecclesiasticus privatur ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico in perpetuum absque spe restitutionis; retento tamen privilegio clericali.
- ¶ Commi.** DD. **2.** Degradatio, vel depositio realis est Ecclesiastica pœna vel privatio, quæ vir Ecclesiasticus privatur universali ter ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico, & ab omni privilegio clericali in perpetuum sine spe restitutionis.
- ¶ Avila de censu.** 4. p. 2. ob. 1. **3.** Qui percutit degradatum notoriè incorrigibilem, non incurrit excommunicationem; nec remigum profectus, si eum flagellat, etiam si verbaliter tantùm sit depositus. Hunc autem si alius in rixa percutiat, & incurrit excommunicationem, quia adhuc gaudet privilegio clericali.
- ¶ Commi.** DD. **4.** Verbaliter depositio assignanda sunt alimenta; non verò degradato realiter.
- ¶ Vide** Avil. de censu, § Commi. DD. **5.** De jure solus Episcopus potest degradationis sententiam ferre Prælati mendicantes ex privilegio & poterunt verbaliter deponere subditos.
- ¶ Avila de censu.** DD. **6.** Ob nullum delictum potest iniungi degradationis pœna; nisi

Delectatio morosa.

hisi in jure sit expressum; & cum jus pœnam depositionis statuit, verbalis intelligenda est.

7. Episcopus potest verbaliter depositum restituere; non verò degradatum realiter, nisi jussu petat restitutionem, quia falsò accusatus fuit.

8. Degradatus à solo Papa restituitur, & licet non possit degradari; nisi ob gravissimum crimen, ob quodlibet aliud potest degradari, si est incorrigibilis.

9. Depositione digna crimina sunt adulterium, concubitus sine spe emendationis, stuprum, & similia, & omnia alia his majora.

DELECTATIO MOROSA.

1. Delectatio morosa est peccatum mortale, quando opus est mortale.

2. Qui delectatur ex cogitatione copulæ futuræ cum uxorem accipiat, vel cum alia si liceret, peccat mortaliter; etiam si contraxerint sponsalia de futuro.

3. Vir post mortem uxoris, & uxor post mortem viri, si delectentur morose in cogitatione copulæ præteritæ; peccant mortaliter; & secus verò si delectentur de ipso actu conjugalit ut præterito.

4. Qui durante matrimonio delectatur in cogitatione copulæ cum propria uxore non peccat mortaliter; quod videtur probabilis; si sit sine pollutionis periculo; licet contrarium teneant sicuti docti.

5. Quando inter conjuges actus conjugalis est illicitus ab intrinseco, ut in voto castitatis obstrictis; tunc delectatio in cogitatione actus est peccatum mortale. Si autem impedimentum fuerit tantum ab extrinseco; ut in infirmitate, aut affinitate superveniente, non erit peccatum mortale.

6. Ut delectatio morosa sit peccatum mortale, quatuor requiruntur. **1.** Quod obiectum sit peccatum mortale. **2.** Quod homo plene advertat; **3.** Quod non resistat; **4.** Quod omnino hujus resistentiæ non sit ex rationabili causa. Si quis enim ne omitat occupationem necessariam ut confessionis studium; & omitat resistentiam non peccat; de immortali non sit periculum consensus.

7. Cum quis non est certus; quod non consenserit delectationi inorosa, expedit; ut contestetur illam.

8. Delectatio de homine in julto est peccatum mortale; secus verò si sit de stultitate secuta ex morte.

9. Omnis delectatio rei veneræ; si sit cum plena advertenti

¶ Sa verb. degradatio.

¶ Navar. c. 27, nu. 24.

¶ Villa. to. 1. tr. 4.0. dist. 17.

¶ Sanchez de matr. lib. 9. dist. 49. nu. 41.

¶ Commi. DD.

¶ Sanchez ubi sup. eisdem l. 9.

¶ de matr. dist. 14. nu. 2; & 41.

¶ Silvest. verb. delectatio.

¶ Sanchez de matr. lib. 9. dist. 17. nu. 4.

¶ Navar. c. 12, nu. 9.

¶ Commi. DD.

¶ Navar. c. 17, nu. 10.

m Comm.
omnium
DD. ex
nostra fo-
cietate.
a Comm.
DD.
4 Vide Sa-
hoc verb.

tentia est peccatum mortale, quia in veneris non *m* datur materia levis.

DELEGATIO. DELEGATUS.

1. Quicumque habet potestatem ordinariam, potest *a* eam delegare, & dare potestatem subdelegandi. Potest *b* etiam delegatus Principis, nisi ei committatur nudum ministerium, & non ipsa potestas, nec non subdelegatus delegati Papae. Item Vicarius Guardiani, vel Prioris, est enim velut Ordinarius; nec non Vicarius Generalis. Denique omnis ille cui tacite, sive, qui delegavit, videtur concedere.

2. Potest *c* Praelatus delegare privilegium, quod habet ratione officii, absolvensi scilicet, & dispensandi.

3. Jurisdictio delegati re integrè mortuo delegante *d* expirat; focus verò si sit incepta, vel data fuerit per modum legis.

4. Delegatus à Principe ad ea quae soli Principi reservata sunt, non potest *e* suas vices delegare.

5. Ante certificationem de revocatione *f* delegationis non expirat delegata jurisdictio.

6. Simplex ministerium absolvensi ab excommunicatione potest *g* subdelegari à delegato Ordinarii & à subdelegato delegati Papae, non verò ipsa jurisdictio.

DELIBERATIO.

1. Deliberationis defectus excusat *a* à peccato mortali, si cut & defectus iudicii in semidormientibus, semiebris, & multum perturbatis.

DELICTVM, VEL QUASI DELICTVM.

1. Obligatus ex quasi delicto tenetur damnum restituere, ut iudex, & quibz juris ignorantiam iniquam tulit sententiam.

2. Peccat clam accipiens quod praetendit sibi deberi ob aliquod delictum *b*.

3. Qui commisit aliquod delictum propter quod alius innocens est in carcere cum periculo vitae, non *c* tenetur se prode-
dere cum eodem periculo.

DENUNCIATIO.

1. Denunciatori non probanti delictum si hoc habet ex officio

ficio nulla datur *a* poena, quia non praesumitur calumniator; si verò de hoc constaret in expensis saltem condemnandus esset. Qui autem denuntiat, & non ex officio, & delictum non probat, poena talionis ut accusator plerendus est, si aliunde de calumnia constet per iudicis inquisitionem. Poena tamen talionis hodie non datur nisi in aliquibus delictis.

2. In delictis venientibus in perniciem republicae tenetur quis denuntiare quod vidit; excusatur *b* autem si probare non potest, vel si rem alienam accepit qui in debiti compensationem, vel delictum ex confessione, vel ex ipso reo consilium petente cognovit.

3. Qui delictum ex auctore solum cognovit, si ab ipso denunciatorè audivit, vel ab alio qui rem non vidit, vel à non fide digno, non tenetur denunciare *c*. Si autem audivit à persona fide digna, quae asserit se vidisse, tenetur denunciare, nisi credat jam esse emendatum, vel se emendaturum, qui peccavit. Hinc damnata ab Alexandro VII. sequens propositio: Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

4. Cum Praelatus praecipit sub excommunicatione, ut quicumque cognoverit furem, revelet eum, non tenetur quis obedire, nisi praemissa correctione fraterni, qua praemissa si fur nolit restituere, ipse potest furtum probare, & denuntiare eum, secus verò peccabit mortaliter, & *d* restituitur tenebitur.

5. Peccat *e*, qui rogatus juridicè revelat ea quae sibi in secreto fuerunt commissa, vel ipse vidit fieri in secreto, nisi in damnum tertii parata essent, & damnum aliter impediri non posset.

6. Peccat, qui denuntiat, quod probare non potest, de quo si juridicè interrogetur, potest respondere etiam cum juramento se nihil scire, intelligendo ut denuntiet juridicè.

7. Qui non denuntiat intra definitum tempus tenetur *g* quam primum potest.

8. Decemum rejecta & damnata est ab Alexandro VII. haec etiam propositio: Modus evadendi obligationem denunciandae sollicitationis est: si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi *b*.

* Comm.
DD.
Vide Inf.
Clarum. in praes.
de calumnia q. 7, n. 11

* Navar.
c. 11, n. 46

* De Tho.
2, 2, q. 13,
art. 1, ad 5

* In decret.
An. 1661,
24, Sept.

* Navar.
c. 17, n. 33,
idem c.
18, nu. 61

* Comm.
DD.

* Comm.
DD.

* In decret.
An. 1661,
24, Sept.

DEPOSITUM.

1. Depositi est, quod ad custodiendum datum est.
2. Depositarius non potest uti re deposita, nisi de voluntate saltem presumpta deponentis. Si autem res sit in pecunia, vel fructum, vel quid simile, & certus est depositarius sine mora, vel damno deponentis rem a qua bene se redditurum, licitum erit in proprios usus consumere.
3. Nemo rem alienam cum propria rei detrimento tenetur custodire, nisi aliena sit valde pretiosa, propria autem vilis.
4. Si depositum sit in utilitatem deponentis, & pereat, non tenetur depositarius nisi de culpa lata vel dolo. Si autem sit in utilitatem depositarii, tenetur e de levissima; si autem facta diligentia cognosci nequeat an culpam habuerit, non tenetur restituere.
5. Depositi apud Abbatem, vel apud alium religiosum de ejus consensu, si pereat culpa ipsorum, non tenetur monasterium, nisi in quantum ditius factum fuerit.
6. In aliquibus casibus non tenetur depositarius depositum deponenti reddere. 1. Si peccat ut alius damnum infligat. 2. Si bona deponentis fuerint confiscata. 3. Si res erat furto ablata a deponente, non est sed domino reddenda. 4. Cum in foro conscientia utitur compensatione.
7. Bona confiscata reddenda deponenti, nisi id iudex probavisset asserit P. Sa., quod videtur probabile.

DERISIO.

1. Est detestatio inordinata mali culpe, vel bene vel alicujus defectus naturalis, vel moralis ad injiciendam erubescenciam.
2. Peccat mortaliter qui notabilem erubescenciam, vel perturbationem alicui injicit, et ita graviter culpa, quo major fuerit persona; qua deridetur. Hoc vero non est intelligendum de derisione joculari, quando aliquod malum exiguum significatur, aliquando enim potest acius esse virtutis; si autem modum excedat, erit venialis.
3. Detegere furem occultum ad vitandum damnum proprium, vel alienum licitum est sine pramisâ monitione; & si aliter impediri non potest, obligatorium.

DETRACTIO.

1. Est significatio mali alicujus hominis non canonicati, qua leditur, vel peti dicitur ejus fama; & est triplex

triplex materialis tantum, quando fit sine intentione famam ledendi; formalis tantum, cum est intentio famam ledendi, sed sine effectu; materialis, & formalis simul, cum datur intentio, & effectus.

2. Injuria verborum omnis, & sola est mortalis, & quæ fit ex animo notabiliter nocendi, vel si non fuit ex tali animo, & advertit, vel debuit advertere damnum notabile; erit autem venialis cum plene non advertit, vel damnum fuit leve.
3. Qui curiosè interrogat de peccato occulto mortali, non peccat mortaliter secundum aliquos, nec qui detegit eum, quem scit non fore detesturum.
4. Detegere propria delicta etiam gravia ut plurimum non est peccatum mortale, quia non est injuria, sed prodigalitas. Erat autem mortale si fiat cum periculo proximæ, vel alienæ vitæ, vel notabile damnum patiantur animæ in spirituali profectu.
5. Detegere falsos defectus naturales proprios, vel alienos regulariter non est peccatum mortale.
6. Imponere alicui peccatum mortale de se est mortale; imponere vero veniale de se est veniale, nisi sequatur damnum notabile.
7. Idem peccatum est imponere verum crimen putatum ut falsum, ac imponere falsum; gravius tamen est imponere falsum quam detegere verum.
8. Loqui generalia verba tam venialia, quam mortalia crimina comprehenduntia de se est mortale; nisi loquens explicet de levibus tantum sermonem fieri.
9. Detegere quodlibet peccatum mortale secretum de se est mortale, nisi excusetur aliqua circumstantia. Detegere autem notoria facti, vel juris, vel famosa sine intentione nocendi non est peccatum saltem mortale, etiam si illud ignorantibus vel in regione ubi publicum non erit, detegatur.
10. Quæ contra ordinem juris divulgata sunt, non licet divulgare, ubi infamia non est; sed non erit peccatum mortale quando cito ad eum locum infamia perventura est.
11. Non peccat, nisi qui crimen verum quamvis secretum detegit bono animo, ut malum impediatur.
12. Qui abique intentione ledendi detegit mortalia peccata ejus, qui de illis se jactare solet venialiter solum peccat. Idem dicendum si detegat eis, qui non nocituros sed profuturos esse sperat ut magistris, & parentibus, imò nec venialiter peccat, sed virtutis actum exercet.
13. Qui invenit peccata scripta, & detegit, peccat mortaliter,

* Navar.
ubi supra
num. 34

p Idem ubi
supra
num. 14
q Comm.
DD.

r Comm.
DD.

s Sa hoc
verb.

t Comm.
DD.

u Vide o.
quz sicum
de temp.
ordina.

v Comm.
DD.
w Trid. ref.
4. c. 10. de
reor.
x P. Menz-
ehoin
mantrip.

litter, nisi talia sint, quae leviter laedant scribentem, sed si scripta credantur ad Sacramentalem confessionem, & peccabit graviter tam legendo, quam detegendo, etiam si levia sint.

14. Qui refert aliena peccata, quae audivit, si non addat aliquam circumstantiam, ex qua certa reddantur, non peccat mortaliter.

15. Qui audit alterius peccata mortalia assentiendo, vel non resistendo cum debet, peccat mortaliter, & praecipue si est superior, iudex, pater, ut magister, qui resistere tenentur; sed si eredit ea dicentem non peccare, quia publica sunt, non peccabit, quia ad se non spectat hoc inquirere.

16. Qui non delectatur in detractione mortali, non tamen contradicit propter verecundiam, non peccat mortaliter, nisi sit superior, vel advertat praeter infamiam magnam clamnum eventurum dicenti, vel notabiliter laedi famam proximi,

DIABOLVS.

1. Cum Diabolo loqui non licet, in arceptitiis autem curiose aliquid interrogare solum erit veniale. Cum eo vero quavis amicitia est peccatum mortale, & longa colloquia etiam in arceptitiis vitanda.

2. Qui Diabolum vocat, vel ei chartam scribit ut cum eo pactum habeat, nisi ipse veniat, & acceptet pactum tacite, vel expresse non incurrit in excommunicationem, & potest absolvi a confessore ordinario.

DIACONVS.

1. Diaconus & subdiaconus a solemniter in suis officiis ministrantes in peccato mortali an mortaliter peccent alii a junt, alii negant probabilis. Vide verbum *Ordo*.

DI MISSORIAE.

1. Litterae validae sunt etiam post mortem Episcopi qui illas concessit.

2. Non possunt dari a Capitulo nisi post annum a morte Episcopi, aut si quis ob beneficium ordinari cogatur.

3. Concessae a sede vacante valent etiam post electionem Episcopi.

DISP.

DISP. V. SECT. PRIMA.

DISPENSATIO.

1. Dispensatio est relaxatio legis causae cognita.

2. Differunt inter se dispensatio, irritatio, abrogatio, & interpretatio per epichejam. Irritatio est cessatio legis, ut vim legis non habeat. Abrogatio est legem, quae antea obligabat, omnino tollere; si autem tollatur per partem, dicitur derogatio. Epicheja vero non tollit legem, sed in aliquo singulari iudicat non obligare.

3. Privilegium est dispensatio eadem ferre sunt, & ut bene fiat, dispensatio debet fieri cum notitia causae.

4. Dispensatio alia est expressa, cum superior expresse dispensat; alia tacita, ut cum sciens, & prudens admittit inhabilem ad id, quod non potest facere sine dispensatione. Alia est propria, ut sunt praedictae; alia impropria, ut cum conceditur facultas ad id quod non est simpliciter prohibitum; sed ne fiat sine facultate.

a In nos.
dilec. nu.
40, de
temp. or-
dina-
t Comm.
DD.

e Vide Vil-
lal. to. 3. r.
11, dif. 40.

SECTIO II.

DE DISPENSATIONIS

CAUSA.

1. Dispensatio facta sine iusta causa contra jus naturale, & divinum non valet. Nec quae sit ab inferiore contra legem superioris, etiam si fiat per commissionem, si non sit causa iusta.

2. Si praelatus dispensat in lege, quam ipse tulit iudicans causam esse iustam, quae verè non est, valet dispensatio secundum probabiliorum opinionem.

3. Cum Papa dispensat in propriis legibus sine causa, valet. Idem dicitur de interioribus; peccabunt tamen venialiter ut iurimum. Peccat etiam, qui dispensationem petit sine causa, impetrata autem libera lege manet.

d Comm.
DD.
Sanct. de
matr. lib.
8. to. 3. dif.
17, num. 5.
e P. Azor
lib. 7. c. 29.
q. 6.
d Sanct. de
matr. to. 8
ubi sup.
num. 71.
f Silvest.
verb.
Dispens.

SECTIO

L y

q. 3.

SECTIO III.

*Quae sint causae iustae ad dispensandum:
Et quando censetur dispensatio subreptitia?*

¶ Comm.
DD.

l. c. fin. de
sili. p. r. b.
by. in 6.
¶ Vide
Sanch. de
matr. lib.
2. disp. 21.
¶ Moli. to.
de iust. dif.
177.

¶ c. super
litter. de
p. r. b. p.
f. ex dic. 6.
& Sanch.
ubi sup.
lib. 2. disp.
11. n. 74.
¶ Comm.
DD.

¶ Comm.
DD.
¶ Sanch.
de matr.
to. 3. lib. 3.
disp. 22.

¶ c. t. para.
sile verò
c. 2. & sup.
de sili.
p. r. b. p.
¶ Sanch. ubi
sup. n. 35.

1. Causae iustae ad dispensandum sunt: 1. Temporum mutatio. 2. Communis utilitas. 3. Status, & conditio personarum quae est valde bene merita arte aliqua & scientia, vel dignitate vel nobilitate insignis. 4. Necessitas. 5. Pietas. 6. Rerum eventus, & tandem multa alia arbitrio boni viri.
2. Dispensatio subreptitia est invalida.
3. Cum in causa impulsiva taceatur veritas, non est dispensatio subreptitia, nisi à jure declarari præcipiatur cum expressione causae finalis.
4. Cum taceatur veritas, quae cognita Princeps non dispensaret, dispensatio est subreptitia. Idem est dicere de falsa expressione causae finalis, quae falsa expressio etiam si ignoranter, dispensatio non valet.
5. Qui fraude vel dolo usus est in causa impulsiva, facit subreptitiam dispensationem, secus vero si fiat ab alio tertio.
6. Cum error est in nomine, & non in persona, non est dispensatio subreptitia; si vero error sit in Episcopatu, Provisoris, cui committitur, non valet.
7. Verba motu proprio vitium tollunt subreptionis.
8. Quando dispensatio est in impedimento proveniente ex delicto, necessarium est exponere, an alia data fuerit dispensatio.

SECTIO IV.

AN DISPENSATIO SIT STRICTE
interpretanda.

1. Dispensatio, quia est legis relaxatio, strictè est interpretanda.
2. Episcopus concedens suis subditis ut ordines recipient, non videtur dispensare in irregularitate.
3. Dispen-

¶ Comm.
DD.

3. Dispensatio data illegitimo ad ordines, intelligitur et ad minores; quod si detur ad majores, non intelligitur ad beneficia; nec concessa ad clericatum debet extendi ad dignitatem, nec quae ad dignitatem ad Episcopatum.

4. Si Papa absolutè, & sine restrictione dispensat cum illegitimo, ad omnia dispensare intelligitur.

5. Argumentum à paritate rationis, & à majori ad minus non valet in dispensationibus. Nihilominus tamen non ita strictè interpretanda est dispensatio ut captiosa, & illusoria sit, & ideo ad inseparabilia, & connexa, & ad omnia ad quae prudenter intelligitur concedentem extendere voluisse, extendenda est.

6. Dispensatio in causa matrimoniali strictè est interpretanda.

7. Dispensatio ad edenda ova extenditur ad casum, & lac, & quae datur ad carnem, ad omnia lactificinia.

8. Cum Pontifex concedit aliquid motu proprio, auctoritate publica, latè interpretandum est. Idem dicere de dispensatione concessa toti Ordini, & de ea quae est in corpore juris.

9. Potestas ad dispensandum est latè interpretanda, nisi sit in damnum tertii, vel sit consuetudo in contrarium, vel exprimentur personae cum quibus dispensatio facienda est, & dicitur privilegium passivum.

10. An Bullae privilegia latè interpretanda sint alii ajunt, alii negant, negativa videtur probabilior.

11. Cum dabitur an potestas ad dispensandum extendatur ad aliquem casum, pro affirmativa l. iudicandum est.

12. Potestas concessa à Tridentino Episcopis ad dispensandum extendenda est ad Capitulum sede vacante.

13. Dispensatio, & quavis gratia non exspirat morte concedentis, secus vero si est gratia non facta, sed facienda; & in foro interiori valet, si Papa verbo tantum dicat, fiat dispensatio, & statim moriatur.

14. Commissio dispensationis facta determinat personam ex parte morte ejus, cui facta fuit, secus vero si fuit realis.

15. Commissio facta Provisoris potest exequi ab ejus successore, & à Vicario Capitulo sede vacante, non verò ab Episcopo, nec ipse Provisor potest eam alii committere, bene tamen informationem.

16. Commissiones Penitentiarum factae alicui confessori possunt quae alii committi.

¶ Suar. de
cent. disp.
41. sec. 3.
n. 3.

¶ Sanch.
sup. n. 30.
¶ Sanc. ubi
sup. n. 17.
¶ Idem
ubi sup.
¶ Moli. to.
de just.
tr. 2. disp.
177.

¶ Sanch.
ubi sup.
n. 74.
¶ Comm.
DD.

¶ Comm.
DD.
¶ c. i. cui
de p. r. b.
in 6. &
Sanch. de
matr. to. 3.
lib. 3. disp.
21.

¶ Moli. lib.
3. de pri.
mo. c. 7.
n. 77.

¶ c. quo-
niam Ab-
bas de off.
deleg. &
Sanch. de
matr. to. 3.
disp. 26.

¶ Idem to.
n. 10.

¶ lib. 3. dif.
21. n. 40.

SECTIO V.

An quicum aliis potest dispensare,
secum possit

- a** Comm. DD. **b** Sanchez ubi supra disp. 11. **c** Henrici lib. 6, de pœn. c. 4. num. 11. **d** Comm. DD.
- P**raelatus, qui aliis concedit facultatem, **a** potest sibi, & qui generaliter dispensat, uti potest **b** eâ dispensatione, vel committere alteri ut cum ipso dispenset.
- 2** Summus Pontifex potest dispensare in omnibus in quibus cum subditis. Idem dic de Principibus secularibus, & de eo qui delegatam potestatem habet; tutius autem est alteri committere.
- 3** Praelati non solum verbo, sed ipso opere solent dispensare; ut cum admittunt **d** indignum ad id quod habere sine dispensatione non potest scientes eus indignitatem.
- 4** Inferior admittens prohibitum à superiore, sciens ejus inhabilitatem si causa justa sit, etiam si eam non cognoscat, censetur dispensare. Hæc sententia videtur **e** probabilior, contraria tamen est probabilis.
- 5** An cum superior tacet, videns fieri rem prohibitam, dispensare videatur alii ajunt, alii **f** negant; negativa videtur probabilior, affirmativa est mitior & potest sequi.
- 6** Papa potest dispensare in rebus, quæ sunt de jure divino, quando pendet ex voluntate humana, & ab ipso jure divino non sunt prohibita; ut in juramento, & in voto, cujus obligationem ut Dei Vicarius remittit. In his autem quæ non pendent ex voluntate humana **g** potest in aliquibus singularibus urgente necessitate magna, in aliis autem non potest.
- 7** Episcopus non **b** potest dispensare in decretis Pontificis de jure ordinario; poterit autem in magna, & urgente necessitate in rebus gravibus, & in levis, quæ frequenter accidunt.
- 8** Cum Papa permittit dispensationem, intelligitur faciendâ ab Episcopo, nisi lex fuerit posita contra ipsum. Idem **i** dic de Canone Generalis Concilii, licet alii sentiant contrarium.
- 9** Dispensatio facta ab Episcopo **l** valet etiam in alieno Episcopatu.
- 10** Qui dispensationi renunciavit, dum renunciatio non est acceptata à superiore, etiam si rupta fuerint litteræ potest

a Suar. de cen. l. disp. 41, secus, **f** Villal. to. 1, c. 2, disp. 10.

g Sanchez de matr. to. 7, lib. 3. disp. 6, n. 1. **d** Comm.

i Sanchez de matr. to. 3, lib. 3. disp. 5, n. 1. **l** Comm. DD.

potest **m** eâ uti; si autem renuntiatio fuerit cum juramento, vel cum voto statim cum renunciat coram Deo acceptante, remanet obligatus in foro interiori.

11 Quævis expressio salvi momenti ad dispensationem docet, **n** non tamen quævis taciturnitas veri impedimenti, nisi verum sit quod jura præcipiunt exprimi. Et cum quis committit aliquod delictum, ut facilius obtineat dispensationem, dispensatio est nulla.

12 Provinciales Societatis possunt **o** dispensare cum suis subditis illegitimis ad Prælaturas, & dignitates; quia habent jurisdictionem quasi Episcopalem.

13 In dubio an res indigeat dispensatione **p**, poterit Episcopus declarare non indigere, vel ipse dispensare.

14 Ad dispensandum sufficit **q** putare causam esse rationabilem.

15 An commissio facta ut quis dispense cum aliquo in particulari mortuo concedente, & re integra expiret, alii ajunt, alii negant; negativa videtur **r** probabilior.

16 Dispensatio facta super cognitione, si taceatur quod se carnaliter cognoverint, non **s** valet.

17 Illegitimus dispensatus ad beneficium, si petat secundam dispensationem ad beneficiorum pluralitatem, debet exprimere primam dispensationem; secus non **t** valet secunda. Idem dic de irregulari.

18 Qui dispensatur ad ordines, potest **u** simplex beneficium accipere **x**.

19 Dispensatio potest peti **y** de uno impedimento publico, vel occulto, tacito alio publico, vel occulto postea dispensando.

20 Dispensatus ad unum beneficium, si id sine culpa sua amisit, censetur **z** ad aliud dispensatus.

21 Contrahentes inter se matrimonium cum impedimento, ut Papa cum eis mitius se habeat, si hoc non pateecerint, non **aa** valet dispensatio.

22 In dispensatione, in qua Societatis Sacerdos est assessor Ordinarii pro Ordinario non **b** potest intelligi Vicarius foraneus, sed vel Episcopus, vel Vicarius Generalis; constat ex praxi.

m Sanchez ubi supra disp. 17. num. 17.

n Comm. DD. Vide Navar. c. 21, n. 86. **o** Comm. DD.

p Azor. l. 5, c. 15, **q** Sylvest. verb.

r Dispens. num. 3. **r** Sâ hos verb.

s Vide Navar. c. 22, num. 86, **t** Sâ hos verb.

u Comm. DD. **x** Comm. DD.

y Navar. concil. 9, de consang. & affinit.

z Comm. DD. **aa** Sâ hos verb.

b P. Mo-nacho in manuscrip.

DISPUTATIVNCVLÆ

interjacentes.

RESOLUTIONES VARIÆ.

DISPUTATIO.

¶ Navar. **I.** Disputans laicus de fide peccat a mortaliter.
o. 11. n. 6.
b idem
n. 23. n. 34.

2. Qui contra perspicuam veritatem circa pertinentiam ad fidem, vel ad bonos mores disputat, b peccat mortaliter.

DOCTOR.

¶ Comm: **1.** Peccat mortaliter qui accipit gradum immeritum, vel qui utitur eo, quem non habet, dicens se illum habere.
2. Peccat qui inducit aliorum discipulos, ut eos non audiant, & qui habens publicum stipendium aliquid accipit a discipulis; & qui alios subornat, ut indignum elegant in magistrum; & qui valde negligens in studendo, si aliter alienis expensis.

DISPUT. VI. SECT. VNICA.

DIVORTIVM.

¶ Tvid. **1.** Per divortium non a dissolvitur matrimonium quoad vinculum.
f. 14.
de matr.
cap. 10.
b a. sig. g. l. f. c. 11. §. 2.
g. d. 11. §. 2. q. 11. §. 1.
art. 11.
4 vide Villal. l. 1. §. 1.

2. Licetum b est marito relinquere uxorem ob adulterium, etiam si fuerit commissum die Baptismum, vel poenitentiam egerit de illo. Idem die de uxore respectu mariti.
3. Copula sodomitica est sufficiens causa divortii, etiam si sit inter duas feminas, quod e probabile iudicat Avicenna: & contingit, cum femina immittit semen suum in vas naturale, vel propositum alterius feminae.
4. Oscula, tactus, & mollicies nec sunt causa a sufficiens divortii, quia in eis non commiscetur una caro cum altera
hec

hec copia mariti cum propria uxore propter eandem rationem.

16. 10. si
disp. 1.

5. Adulterium, quoad divortium, non verò quoad poenitentiam civiles, potest e peti post quinquentium.

¶ L. adul.
ter. c. ad
leg. lul. de
aduk.

6. In septem casibus non licet f facere divortium propter adulterium. 1. quando uterque conjux est adulter, 2. quando uxor adulterium commisitrogante, vel consentiente marito.

f. Vide L.
1. tit. 7.
lib. 4. fori.

3. Quando ipsa credens mortuum esse maritum nupsit, vel rem habuit cum alio, 4. quando dolo, vel vi cognita fuit, non vero metu, 5. quando maritus post cognitum adulterium illi pepercit tacite saltem, ut si cum ea copulam habeat, vel admittit ad lectum, vel ad mensam signa reconciliationis ostendens, ut habetur in l. 3. tit. 7. lib. 4. fori. Si autem hæc vel alia signa dedisset sine reconciliationis animo ob vitandum scandalum spectans opportunitatem eam accusandi, non admittit g jus petendi divortium. 6. tandem si in infidelitate maritus uxori dedit libellum repudii.

¶ Sanch. l.
10. de
mate.
disp. 14.

7. Coniux innocens non tenetur facere reconciliationem cum adultera, etiam si poeniteat; potest tamen si velit b. Nec tenetur divortium petere vel relinquere uxorem fratrem correctionis causa, licet ad hoc ultimum, teneri asserant viri docti, sed minus probabiliter.

b Vide
Sanch.
ubi sup.
lib. 10.
disp. 7.

8. Etiam si timeatur scandalum, non tenetur i maritus dimittere uxorem propter adulterium, quando sibi ex hoc timeat grave damnum animæ, vel corporis: tenetur tamen scientibus adulterium significare, se ei nullo modo consentire sed ob necessitatem retinere uxorem.

num. 2.
tom. 3.
i ubi
ubi supra
num. 233

9. Uxor non habet preceptum dimittendi maritum adulterum; repudiata autem propter adulterium, si velit maritus innocens, tenetur ad eum redire, & reddere debitum.

SECTIO II.

An maritus innocens possit auctoritate propria dimittere adulteram.

Maritus innocens potest quoad thorum propria auctoritate recedere ab uxore ob occultum adulterium nec tenetur

a Comm. DD.

b D. Tho. in 4. dist. 37. q. uni. art. 3. *e* Henric. lib. 11. de matr. c. 17 num. 2.

necur *a* debitum reddere, etiam si præcipiatur ei sub excommunicatione, licet contrarium minus probabiliter sentiant Innocentius, & Ancarranus.

2. Non licet *b* præcipi auctoritate sine iudicis facultate adulteram de domo eicere, nisi adulterium sit notorium. Si autem fuerit occultum, non poterit si sit scandalum; hoc tamen cessante bene licet *e* etiam cum sola vehemēti suspiciōe adulterii, in quo casu potest ei debita alimenta negare.

3. Quod dicitum est de marito, intelligitur etiam de uxore; quia in hoc sunt æquales.

4. Maritus vero adulter si commisit adulterium ante sententiam iudicis non potest, *d* etiam si adulteria essent diversæ speciei, divorcium petere ab uxore adultera.

5. Cum post adulterium reconciliati sunt, *e* redit matrimonium ad primum statum.

6. Cum unus commisit unum tantum adulterium, alter vero multa, non potest *f* petere divorcium. Nec cum unum est occultum, & aliud publicum.

d Sanchez. de matr. l. 10. disp. 6. n. 5. to. 3. *e* Comm. DD. *f* Comm. DD.

SECTIO III.

An sit Compensatio mutua inter maritum & uxorem, quando uterque commisit adulterium?

a Covar. 4. dub. 1. p. c. 7. para. 16. *b* Sanchez. ubi sup. num. 30.

1. Quod attinet ad pœnas civiles *a*, datur mutua compensatio.

2. Si maritus innocens post sententiam divorcii committit adulterium, tenetur revocare adulteram in foro conscientie. Contrarium *b* defendunt viri docti asserentes iudicem teneri ex officio eos reconciliare.

3. Si post sententiam divorcii ante susceptionem ordinis sacri, vel professionem maritus innocens committit adulterium ab utroque debet abstinere. Si tamen de facto recipiat ordines, vel proficatur secundum probabiliorē sententiam debet redire ad uxorem, sed in praxi hæc sententia non est sequenda: *e* sed minus probabilis, quod scilicet non redeat, maxime si adulterium sit occultum, propter scandalum, & magna inconvenientia.

e Vill. ex 17. c. 11. dist. 5. num. 5.

4. Si post adulterium notorium innocens conjux suscipit ordinem sacrum, vel licet professionem, non potest redire ad uxorem. Si tamen, quia probavit, compellitur a iudice redire, non *d* potest petere nec reddere debitum.

5. In his omnibus prædictis maritus & uxor sunt æquales. In criminalibus autem maritus potest uxorem accusare, uxor autem non *d* potest maritum, nec opponere exceptionem similis adulterii adversus maritum accusantem.

d Sanchez. lib. 10. de matr. disp. 9. num. 144. *e* 1. 3. tit. 10. lib. 8. recip.

SECTIO IV.

AN LICEAT INNOCENTI CONTRA voluntatem adultera profiteri, vel ordinem sacrum proficere.

1. Potest sententiam divorcii potest *a* innocens ingredi religionem, & profiteri manente adultera in saculo, licet etiam sacris initiari. Contrarium tenent viri docti, sed minus probabiliter.

a e. conc. siturus, c. videntes

2. Ante sententiam iudicis non licet *b* religionem ingredi, nec profiteri, nec sacris initiari propter scandalum, & to. 1. r. injuriam, quæ fit religioni; quia morali certitudine veritatis timentur.

SECTIO V.

An liceat adultero profiteri, vel sacris initiari sine consensu innocentis?

1. Innocens etiam post divorcii sententiam potest cogere adulteram ut redeat ad ipsum & debitum solvat, & illa parere *a* tenetur. Contrarium tamen viri docti non improbabiler *b* defendunt, posse scilicet adulterum post sententiam divorcii profiteri, & sacris initiari,

a D. Tho. in 4. dist. 41. q. 9. artic. 217. *b* Vide Henric.

lib. 1. de
matr. cap.
17. n. 6.
e Comm.
DD.
d Comm.
DD.
e Sanch.
de matr.
lib. 10.
disp. 10.
n. 8. to. 3.
f Sanch.
ubi supra
num. 14.

2. Si innocens mutavit statum, non potest revocare adulteram.
3. Si adulter ante sententiam iudicis mutavit statum, *d* potest ab innocente revocari.
4. Si iudex condemnavit adulteram ad reclusionem in Monasterio, *s* potest ante annos duos revocari ab innocente; sed si post duos annos professsa fuerit, non poterit revocari; si autem ante duos annos professsa fuerit, poterit revocari.
5. Adulter etiam post divortii sententiam non potest profiteri, nec facris initiari sine consensu innocentis saltem tacito, quodsi innocens consentiat, non poterit *f* revocari.

SECTIO VI.

An sit sufficiens causa divortii hæresis, vel apostasia, qua spirituale adulterium dicitur.

a Comm.
DD.
b C. Fin.
de con.
ver. con.
iug.
e Comm.
DD.
d Villal.
ubi sup.
disp. 8.
e Comm.
DD.
f Comm.
DD.
g Sanch.
lib. 10. de
matrim.
disp. 11.
num. 8.
h Comm.
DD.
i Sanch.
disp. 16.
per totum
ubi sup.

1. **A**liae tres cause sunt *a* præter adulterium: Impellere conjugem ad peccandum, fœvitia, & adulterium *b* spirituale.
2. Innocens potest dimittere conjugem hæreticum, imò & tenetur si non respiscat. Si autem egerit poenitentiam ante sententiam divortii *c* tenetur revocare, nisi post sententiam, non tenetur.
3. Innocens post sententiam separatus ab hæretico *d* potest cohabitare & facris initiari, vel in sæculo remanere liberâ cohabitatione, quod alii negant, sed minus probabiliter.
4. Hæreticus etiam post sententiam non potest *e* mutare statum sine consensu innocentis.
5. Innocens etiam si sciens, & prudens copulam habeat cum hæretico *con*jugem non ideo videtur *f* renunciare juri quod habet ad divortium; quia propter subversionis periculum non efficitur libera cohabitatio.
6. Divortium propter corporale adulterium fit in favorem innocentis; divortium verò propter spirituale præcipue in penam *g* delicti.
7. In crimine hæresis non datur *h* compensatio post sententiam iudicis, & ideo conjux hæreticus non potest cogere conjugem hæreticum ad cohabitandum, ni conveniant eommuni consensu.
8. Nec *i* valet compensatio adulterii spiritualis cum corporali.

SECTIO.

SECTIO VII.

An sint alia delicta, propter qua liceat innocenti delinquentem dimittere, & an liceat propter sevitiam.

1. **C**um conjux conjugem inducit ad peccandum, & hic clapsum timet, potest, *a* & debet ab eo recedere.
2. In hæresi non expectandum, quod conjux velit conjugem subvertere, in aliis autem delictis sic, & divortium hoc solum durat dum conjux delinquentem respiscat.
3. Si conjux conjugem non intendat subvertere etiam si pessimus sit non est deserendus, nisi ex hoc emendandus creditur *e*.
4. Cum mariti sevitia tanta est, ut non possit cum eo uxor cohabitare sine magno periculo *d* potest ab eo recedere, nec tenetur redire nisi præsert coactione. Idem dicendum de uxore respectu mariti. Quod procedit etiam si ab altero data fuerit causa sevitiae; metus autem hic debet esse cadens in virum constantem.
5. Potest uxor recedere a marito, qui fur esse non creditur complex delicti, & vir recedere ab uxore venetica timens ejus maleficia.
6. Cum non est recursus facilis ad iudicium, & timetur grave periculum, possunt *f* ante sententiam recedere.
7. Maritus qui uxorem corruptam invenit, vel suspicionem habet de adulterio, & vis potest se cohibere, ne illam interficiat, *g* potest ab ea recedere dum fervor iræ quiescat.
8. Cautio præstanda a marito ut possit uxorem revocare, debet *h* esse aliquod pignus, vel si non habeat juramentum sufficiens.
9. An conjux innocens post hoc divortium, & sententiam iudicis possit profiteri vel facris initiari, dictum est supra.

SECTIO VIII.

Quis post divortium tenatur filios alere.

1. **I**nnocenti *a* tradendi sunt filii ut illos alant, sed sumptibus delinquentis; hæc autem pœna non obligat nisi post iudicis sententiam *b*.

a Comm.
DD.
b Villal.
ubi sup.
c D. Tho.
in 4. dist.
19. q. un.
art. 6. ad
1.
d C. Per
litteas &
extra
missa de
res. i. post.
e Comm.
DD.
f Sanch.
lib. 1. de
matrim.
disp. 18. n.
3. com. 3.
g Navarr.
consil. 1.
n. 1. de di-
vorti.
h Vide
Sanch. ubi
sup. disp.
18. a. no. 3.
24. co. 3.

*l. c. 5, qui
filii sunt
egit
Sanoh.
ubi supra
num 11,
47. Man-
cho in
manu-
et. p.*

2. Si ex communi conventione conjuges divortium fecerint tribus primis annis matris, postea patri tradendi sunt & alendi communi *b* sumptu.

3. Idem die cum matrimonium fuit nullum sine culpa; si autem propter crimen alterius ipse alit suis expensis.

4. Ratione adulterii divortium est perpetuum nisi innocens velit reconciliari, & idem *d* potest facultatem dare ad ulterae ut religionem ingrediatur, & profiteatur, nec debet obligari ad ingressum religionis, nec ad votum castitatis, & valide facta professione non potest adulteram revocare, si autem ante professionem ejus ille adulterium committat, adulterio adulterium compenlatu, & professio erit nulla, nisi ille religionem ingrediatur, vel votum castitatis emittat, quod ni faciat poterit conjugem revocare, & cum ipsa reconciliari.

DISPUTATIVNCVLÆ

interjacentes.

RESOLUTIONES VARIÆ.

DOLVS.

*a Navar.
c. 23, n. 67.* 1. Dolus est *a* machinatio, vel circumventio ad decipiendum adhibita, differt à fraude, quia hæc est tantum factus, dolus verò & verbis, & factis potest fieri. Dolus alius verus quando signa deceptionis sunt manifesta, alius præsumptus, quando non sunt talia. Neuter potest probari nisi per confessionem partis, vel per conjecturas, quoad forum exterius.

2. Dolus, & fraus quemlibet contractum ita insciunt, *b* Comm. quamvis sitlicitus, *b* ut fiat irritus, vel irritandus. DD.

*a Navar.
c. 17, nu.
277.* 3. Dolus verus à jurisperitis frequenter *c* nuncupatur culpa latissima, & præsumptus culpa latior. Si quis librum noctu relinquat in loco, quem fures frequentant, verus est dolus & culpa latissima. Si verò interdum in simili loco relinquit sine custode, est dolus præsumptus, & culpa latior, si librum amittat.

*d Comm.
DD.
e Comm.
DD.* 4. Dolus omnis *d* est culpa, non verò omnis culpa est dolus, bene enim esse potest culpa ob negligentiam, vel ignorantiam & tamen propter eam excusatur à dolo.

5. Pactum quod depositarius non teneatur de dolo est illicitum,

tum, & nullum.

6. Doli actio non datur ob quamcumque quantitatem, quæ mortalem culpam facit.

7. Peccat mortaliter qui in quolibet contractu afficit alium per dolum vel fraudem damno notabili *g*.

8. Dolus vel fraus dantes causam contractui reddunt illum ipso jure nullum, de ipsiusque tenetur de damno emergente, & lucro cessante, ex dolo proveniente *h*.

9. Dolus & fraus nemini debent patrocinari *i*.

*f Navar.
c. 17, n. 3.
g Comm.
DD.
h Comm.
DD.
i. c. si des
de re-
scripta.*

SECTIO II.

DOMICILIVM.

1. Domicilium ibi quis habet ubi habet familiam, & animum manendi; Clericus autem ubi residentiam, quod si in duobus locis æqualiter resident, utrobique habent domicilium.

2. Domicilium potest *b* quisq; sibi eligere post pubertatem. DD.

3. Scholastici licet non habeant domicilium ubi student, possunt tamen absolvi, & dispensari à Episcopo illius loci, non tamen ordinari.

4. Beneficium requirens residentiam personalem confert domicilium *d*.

5. Qui per annum in aliqua urbe moratur animo ibi manendi, ejus est domicilium, etiam si alio pergat, dummodo animum redeundi habeat.

*a sã verb.
Domicil.
b Comm.
c Comm.
DD.
d Navar.
c. 25, nu.
111,
e l. Do.
miciium
ff. ad mu-
nicipli.*

DISP. VII. SECT. PRIMA.

RESOLUTIONES VARIÆ.

DOMINIUM.

Quid sit dominium, & quis domini capax.

1. Dominium, est potestas utendi re propria in omnes ius lege permisso referendo rem ipsam in proprium commodum. Dominii, possessio, usus, usufructus, & emphy-

*a Comm.
DD.*

à vide
Villal. to.
2. tr. 10.
4 Molina
de iust. to.
dli. 1.
tom. 2.
disp. 6.
Simplex
usuf di-
stinguitur
à domi-
nio.

4 Comm.
DD.

4 Arist. 6.

fl. fin. o. de
inoff. & l.
1. cap. ult.
ff. ad Ma-
cedon.
2 Vide
Villal. tr.
10. dist. 4.
tom 2.
§ 1 si, si-
nita para-
10. de ve-
fig. ff. de
damm. in-
fec.
1 Parag.
item vos-
bis in st.
per quas
personas
nob. acq.

teus distinguuntur. Vide in propriis locis.

2. Est etiam *b* usuf facti, sive simplex usuf, quem leges hu-
manæ non introduxerunt. Hunc usum habent aves, & ani-
malia in cibis, quos edunt, & servi in vestibus, quibus utun-
tur, & invitati in dapibus, quæ ipsi apponuntur.

3. Hic simplex usuf distinguitur *e* à dominio etiam in his
rebus, quæ usuf consumuntur, & ideo cui datur hic simplex
usuf non datur facultas disponendi de re, qua utitur in alios
usuf, quam facultatem haberent si essent veri domini. Con-
trariam sententiam negativam scilicet defendunt viri docti,
sed affirmativa videtur probabilior, quod scilicet Simplex
usuf distinguitur à dominio.

4. Deus est primus, ac legitimus dominus omnium re-
rum, & ideo Israelitæ Dei iussu spoliantes Ægyptios non à
peccaverunt.

5. Angeli non sunt domini rerum inferiorum, habent ta-
men à Deo illarum administrationem.

6. Irrationales creature non sunt *e* domini capaces. Ho-
mo verò propriè est domini capax, etiam si sit parvulus, vel
amens.

7. Filius familias potest habere *f* bona castrensia, & quasi
castrensia, adventitia, & profectitia, quæ hæc sint vide ver-
bum *Bona*.

8. Bonorum castrensiùm, & quasi castrensiùm est verus
dominus, nec non adventitiorum excepto, illorum usu-
fructus, cuius non est dominus nisi in aliquibus casibus vi-
dendis, apud Villalob. g

9. Bonorum profectiorum nec dominium, nec usum-
fructum habet, confiscatis autem bonis paternis, hæc erunt
à *b* confiscatione libera.

10. Servi nullum rei dominiù independens habent, quidquid
acquirunt domino acquirunt, hic autè nec membrorum, nec
salutis corporis vel spiritualis fervorum dominium habet.

11. Reliqua de dominio fervorum, uxoris, religiosorum,
clericorum, & similium videri possunt in suis verbis.

SECTIO II.

DE DOMINIO OBIECTO.

4 Comm.
DD.
6. ius na-
turale.
disp. 1.

1. **D**ominium aliud *a* naturale vel divinum, aliud de iure
gentium, aliud civile.

2. Homo habet *b* naturale dominium rerum temporalium,
quæ vocantur bona fortunæ.

3. Na-

3. Naturaliter omnes homines *c* sunt liberi, servitus vero
introducitur est de iure gentium.

4. Solus Deus vitæ & membrorum dominus est, homo
autem solus usuf.

5. Homo non *e* est dominus gratiarum gratis datarum, est
tamen aliarum rerum spiritualium *f* virtutum, & gratiæ habi-
tialis quam propriis actibus se disponens acquisivit, & auxit.
6. Non est obligatus homo statim ac amittit gratiam per pec-
catum recuperare per penitentiam, est tamen obligatus pro-
ximam corrigere quam primum potest ut exeat ab statu pec-
cati.

7. Divisio rerum est de iure *b* gentium, & primo facta est
ab Adamo auctoritate paterna, vel ut multi dicunt regali.

8. Christus Dominus secundum probabiliores *i* opinio-
nem non habuit temporale dominium omnium rerum tem-
poralium, habuit tamen illud indirectè in ordine ad salutem
spiritualem. Idem die de Summo Pontifice Christi Vicario,
& ideo potest quemlibet Principem hæreticum deponere.

9. Imperator non habet dominium totius orbis, habet ta-
men quandam superioritatem super omnes Principes.

SECTIO III.

AN ANIMALIA AVES, ET PISCES sint ejus, qui ea venatur, vel piscatur.

1. **Q**ui cepit animalia mansueta non facit *a* sua, facit au-
tem ferocia.

2. Quæ arte mansueti sunt dum redcundi animam habent
ad fundum ad illius dominium *b* pertinent.

3. Si unus feram percussit, *e* alius verò cepit, sit capientis
nisi ita lethalis esset percussio, ut absque difficultate à percen-
tiente capienda esset.

4. Qui cecidit in tuum laqueum, ita ut effugere non pos-
sit etiam si ab alio capiat *a* tua *e* est. Si autem ab uno perfectu-
ta cecidit in laqueum alterius primò capientis erit.

5. Pisces sunt *e* ejus, cuius industria sunt inclusi.

6. Columbaria sicut ut plurimum nisi lex prohibeat, co-
lumbaram autem domini debent eas alere, nec arte uti ut
alienus attrahant.

4 Arist.
1. Pol. 4.
& 5.
4. c. si non
hæc &
21. q. 5.
6. Comm.
DD.
f Comm.
DD.
2 Villal.
ubi suprâ
6. e jus
genitum
dist. 1. l. ex
hoc iure
sede iust.
& iur.
3 Vide
Villalob.
ubi suprâ.

4 Comm.
DD.
6 Parag.
gallinar.
in st. de
rer. diu.
e Parag.
illud quæ-
stum in st.
de rer.
divis.
4 Moli. de
iust. to. 2.
tr. 16. disp.
42.
4 Comm.
DD.
f Comm.
DD. Vide
Moli. de
iust. to. 1.
tr. 1. disp.

§ lib. 7. tit. 8. lib. 7. recop. & Mol. de iust. tit. 1. tr. 1. disp. 48.

7. Cum columbae amiserunt consuetudinem eundi, & redeundi, quilibet potest capere. Hispaniae autem lex est ne quis intra leucam à columbario, columbas capiat, unde qui eas extra leucam cepit etiam instrumentis prohibitis, faciet suas, ut bene colligit Molina.

SECTIO IV.

LIGNA COEDENTES, VEL GLANDES CAPIENTES IN ALIENIS MONTIBUS, AN ACQUIRANT EORUM DOMINIUM, & QUID DE PASCENTIBUS PECORA IN ALIENIS CAMPIS.

§ Comm. DD. & Lessiaz de iust. n. 2. or. dub. 14. e Idem ubi supra § Comm. DD. contra. rium sent. tit. Mol. disp. 17. concl. 1. e Coman. DD. § Nevar. q. 17. n. 112.

1. Vile prohibet a republica ne tali tempore ligna cadantur, nec ultra talem quantitatem. Civis autem populi, qui cadit ligna in monte communi tempore prohibito non peccat mortaliter, nisi faciat notabile damnum, nec obligatur ad poenam solutionem nisi post condemnationem.

2. Quando populi sunt vicini, & incolae unius cadunt ligna in monte alterius non peccant mortaliter, & tenentur tamen post sententiam ad solutionem poenae.

3. Qui cadit ligna in monte alieno, quem ignorat plantatum ab eius domino, non tenetur restituere ante sententiam, nisi mons sit vallatus, vel in eo fecerit damnum notabile. Nec peccat mortaliter, nisi in praedictis casibus. Idem dicendum de glande, & passibus.

4. Qui invenit alienum animal mansuetum damnum fundo inferens peccat mortaliter, si illud percutiat, vel decidat, potest autem includere donec solvatur damnum.

5. Custodes montium, passuum, & camporum tenentur solvere damna culpa sua illata, nec licet eis dare facultatem cadendi ligna, vel pascendi pecora nisi amicis, & propinquis damni ex ejus voluntate praesumpta. Pretium autem quod ob hoc acceperit non tenetur restituere, bene autem damnum ad quod restituendum tenetur etiam qui pretium dedit.

6. Custodes ex industria latentes ut fures capiant, non peccant, & quia hoc est necessarium, ut fideliter custodiam exequantur.

SECTIO V.

DOMINIUM THESAURI INVENTI ad quem pertineat.

§ l. num. quam. par. rag. thesaur. ff. de acq. rer. domi. b Comm. DD. e Comm. DD.

1. Thesaurus est quaedam vetus depositio pecuniae, cuius non extat memoria ut jam Dominum non habeat.

2. Thesaurus in proprio fundo inventus pertinet ad Dominum fundi, si autem invenit cum in loco sacro dimidium ad eum b spectabit.

3. Si casu inventus est in fundo alieno dimidium est inventoris. Si data opera quaesitus fuit dimidium spectabit ad dominum fundi, si autem ejus voluntate quaesitus fuit, san- dum erit contractui.

4. Qui emit fundum, in quo seiebat esse thesaurum, illum d facit suum.

5. Cum invenitur in loco publico dimidium est inventoris, si vero arte magica inventus est post judicis sententiam, pertinet e ad Fiscum.

6. Lex est in Hispania, quae dicit, quod ubicumque thesaurus invenitur ad Regem pertineat, & sola quinta pars ad inventorem. An vero inventum in suo fundo possit quis tuta conscientia totum sibi retinere dubium g est inter DD. utrumque probabile.

7. Qui in regno alieno vivunt animo ibi permanendi licite b possunt thesauros quaerere.

8. Qui rem absconditam invenit, non i facit suam, nisi suspensiosissime fuerit abscondita, quia tunc habetur pro derelicta.

9. Fodinarum metalla de jure gentium ad inventores pertinent, sed per leges jam hac regibus applicata sunt partim inventori, partim regis sumptibus, leges videri possunt.

10. Idem dicendum m de margaritis, & aliis gemmis inventis.

d D. Tho. 2. 2. q. 66 art. 1. ad 2

e L. unio. C de thesaur.

f L. 7. tit. 12. lib. 6. ordin.

g Videvil. lal. tr. 10. tit. 10. to. 2.

b Villal. ubi sup.

i L. num. quam. ff. de acq. rer. domi.

m l. 1. cum sequentib. tit. 11. lib. 6. recop.

lib. 9. cod. tit.

n Vide Mod. to. 1. just. tr. d.

o, disp. 19.

SECTIO VI.

QUOT MODIS DOMINIUM
transferatur.

¶ Vide pa-
rag. per
traditionē
infl. de
rec. divif.
& Comm.
DD.
c. L. tradi-
tionibus,
parag. de
pact.
& Comm.
DD.
¶ Sa hoc
verb.
fidem u-
bi sup.
¶ Sa ubi
sup.

1. Aliquando acquiritur a dominium translatione, al-
quando sine illa.
2. Potest b transferri vel sola voluntate Dei, vel rei Domi-
ni, vel Principis.
3. Nequit autem transferri solo actu inferiori voluntatis.
4. Dominium rei fortiva non transit a in furem, sed sem-
per manet penes Dominum, Dominium rei acceptæ in extre-
ma necessitate non transit in accipientem, neque omnis qui
licite utitur re, fit Dominus ejus.
5. Dominus e tenetur de damnis, quæ cum posset non im-
pedivit in suo dominio.
6. Quod solent qui tam nobiles dare scilicet pæris famulis
victum tantum, & vestitum, licitum fest, nisi aliud habeat lex,
consuetudo, aut pactum.
7. Licitum e est Domino in domibus subditorum externis
dare hospitium per aliquot dies suis expensis.

DISPUTATIVN CVLÆ

interjacentes.

RESOLUTIONES ALIQVÆ.

DOMINVS.

¶ Vide Na-
var. com-
pendium
in hoc
verbo.

¶ Vide Th.
Sanoh.
de matr.

1. Peccat a negligens ea quæ pertinent ad salutem spiritua-
lem servorum, & qui non curat docere eos doctrinam
Christianam, & qui negligit scire manifestia peccata servorū,
ut ea corrigat. Item qui prohibet servos matrimonia contra-
here, non tamen tenetur consensum prestare, nec facultatem
ad contrahendum. Non licet tandem atrociter punire servū.
2. Conjugatum servum in vito Domino, non licet b Domi-
no vendere in remotas regiones, ubi non possit matrimonio
uti.

DOMVS.

DOMVS.

¶ 1. Concessa alicui domus habitatione, conceditur etiam a
posse locare, nisi concedatur solus usus.

¶ Vide
infl. de usu
& habit.

DISPUT. VIII. SECT. I.

DONATIO.

DONATIO QUID SIT, ET QVI
donare possunt.

1. Donatio a est pactum, quo gratis, & liberaliter aliquid
in alterum confertur, nullo ad id cogente jure.
2. Res aliena donari non b potest, ita ut vero Domino no-
ceat.
3. Omnia bona simpliciter nisi ad pias causas donari non
possunt, e debet enim remanere testandi facultas.
4. Donatio cuilibet fieri potest etiam ignoranti, & absenti.
Donare autem il soli possunt, d qui habent rei dominium
cum facultate alienandi.
5. Prodigus, cui a magistratu datus est tutor, nec minor sine
consensu curatoris, nec filius familias nisi de bonis castren-
sibus, nec uxor nisi de paraphernalibus vel propria industria
acquisitis, donare e possunt.

¶ Comm.
DD.
¶ Comm.
DD.

¶ L. stipu-
latio hoc
mod. ff.
de verb.
oblig.
¶ Comm.
DD.

¶ Vide
Villal. to.
1. tr. 10.
dis. 10.
¶ Comm.
DD.

6. Uxor potest de bonis communibus f donare sine con-
sensu mariti, cum ille est irrationabiliter in vitus.
7. Servi si habeant bona propria de his possunt donare, de
aliis autem non nisi de præsumpta voluntate dominorum.
8. Clerici de bonis spectantibus ad suam congruam sullen-
tationem possunt donare, de aliis vero, quæ superflua non
nisi in elemosinas, & pios usus, sed circa hoc vide verb. Cle-
ricus.

SECT.

SECTIO II.

AN ET QUOMODO RELIGIOSI DONARE POSSINT.

^a Molin.
de iust.
dis. 176
^b Comm.
DD.

1. Supremam potestatem habentes in religione *a* possunt donare secundum statuta, & consuetudinem religionis.

2. Inferiores superiores competentes elemosinas facere non *b* prohibentur, si fuerint immoderate non valent, & recipientes tenentur ad restitutionem. Idem dic de inferioribus officialibus: subditi autem non possunt nisi de indubitate presumpta voluntate superioris.

^c Comm.
DD.

3. Exclusi à religione, qui manent regulæ adstricti, de his, quæ sibi comparant utilitatem & administrationem, & possunt *c* in usus honestos donare.

4. Idem de religiosis extra conventum habitantibus qui possunt de his, quæ illis ad propriam sustentationem conceduntur *d* competentes elemosinas facere & donationes.

^d Navar.
c. 17. n. 109

5. Decretum Clementis VIII. prohibens religiosis largitionem munerum, non est usu receptum.

^e Molin. de
contr.
dis. 178

6. Donatio excedens summam 500. aureorum facta sine iudicis infirmatione *e* invalida est, quoad excessum: valet autem si sit jurata, aut in pios usus.

^f Navar.
conf. 1. de
donat. in-
ter vir. &
uxor.
^g Sa hoc
verb. n. 4.

7. Donatio facta cum vero animo donandi etiam si sit in fraudem fisci valet etiam post commissum delictum, nisi hoc sit tale ut propter ipsum ipso jure bona amittantur, & illorum administratio interdicitur. Poterit tamen revocari per iudicem, & tunc ad fiscum sunt reddenda.

8. Donatio facta per metum ad id incussum non valet *g* nisi juramento firmetur: tunc enim jurans tenetur juramentum adimplere, recipiens vero restituere.

^h Comm.
DD.

9. Donatum etiam monasterio *h* revocatur, si donanti postea filii nascantur, etiam si donatio confirmata sit juramento. Et si postea filii moriantur non convalescit donatio, quia semel extincta fuit actio. Idem dic de donatione aliis facta nisi sit remuneratoria.

ⁱ Vide
Molin.
dis. 289

10. Donatio facta conjugum *i* valet si fiat ob causam piam, vel honestam, vel sit remuneratoria, aut fiat in tempus soluti matrimonii, aut causa mortis, aut condonando dotem promissam, aut sit confirmata juramento de non revocando, aut postremam datam donans moriatur, aut proficiatur in religione nihil possidente.

11. Non

11. Non dicitur donare, qui alicujus necessitati subvenit, & ideo, qui pro uxore vestigal solvit, vel ei quotidianas, vel lugubres vestes tribuit, non prohibetur hoc facere, & statim hæc uxoris sunt. *o*

^o Molin.
ubi sup.

12. Donatio inter sponsos valet, nisi fiat in tempus futuri matrimonii, tunc enim poterit revocari.

13. Donata uxori à consanguineis viri an ad virum, an ad uxorem spectent dubium est inter DD. ad virum spectare videtur probabilis.

14. Donata propter nuptias dum contrahitur, vel quasi contrahitur matrimonium, solum matrimonio donanti reddenda.

^p Comm.
DD.

15. Donatio facta per patrem valet in his casibus, in quibus facta per conjugem valida est.

16. Donatio matris, aviæ, vel avi materni *q* valet de jure communi.

^q Sa hoc
verb.

17. Pater potest donare filio propter nuptias, vel eunti ad bellum, vel studii causa, vel ad honorem acquirendum, & usum fructum bonorum ipsius filii.

^r Comm.
DD.

SECTIO III.

DE VARIIS DONATIONIBVS.

1. Donatio patris convalescit *a* emancipatione, vel morte patris, & ideo fructus percepti à tempore donationis sunt filii.

^a Molin.
dis. 191

2. Donatio avi censetur adventitia, & nepoti acquiritur.

3. Donatio firmata scriptura, & testibus potest ante acceptationem revocari. *e* Potest autem notarius pro absente acceptare, & cum sit ad pias causas quicumque alius. Et qui presens est, & tacet, videtur acceptare.

^b Comm.
DD.

4. Donatio omnium bonorum non est invalida, si sit presentium, & non futurorum, ad pias causas, vel causa dotis ali- quid ad propriam sustentationem reservando, vel causa mortis, vel juramento, vel morte donantis confirmetur.

^c Sa ubi
sup. n. 117.

5. Donatio causa mortis potest revocari penitentia, vel præmorte donatario, nisi sit juramento vel promissione firmata de non revocando.

^d Comm.
DD.

6. Donatio nisi fiat causa mortis censetur inter vivos, nec potest revocari nisi ob ingratitude donatarii.

^e Mo lin.
dis. 197.
num. 10

^f Comm.
DD.

^g Do-

2 Comm.
DD.

7. Donatio inter vivos irrevocabilis & potest fieri addita conditione, ut ejus executio habeatur post mortem donantis.

6 Sa hoc
verb.
Idem ubi
sup.
Navar. in
sum.

8. Donatio cum conditione ut post mortem detur Ecclesie, potest postea tollere illam conditionem.

9. Datum alicui, ut in pias causas eroget non expirat morte donantis.

10. Prohibetur donare ultra mensuram poterit si donare causa remunerationis, vel gratitudinis, aut elemosynae, etiam si minuat legitima filiorum.

10 Vide
Mol. disp.
210.

11. Donatum simulanti ad id sanctitatem, vel paupertatem restituendum esse alii ajunt, alii negant, si autem sit notabilis summa probabilis videtur esse restituendam, quia contra donantis voluntatem.

11 Comm.
DD.
6 Sa hoc
verb.

12. Datum alicui, ut melius disponatur ad religionem, vel ad aliud, etiam si id non fiat potest non retineri.

13. Potest Rex donationem suam vel antecessoris, si regnum committere laetate, revocare.

14. Si donans dicat do tibi talem agrum viginti jugerum, tuus per erit etiam si sit plurimum.

12 Comm.
DD.

15. Agrum donatum cum conditione non alienandi dicunt nonnulli posse alienari, si donans nullum in eo jus sibi referavit. Probabilis autem videtur non posse fieri sine peccato, quia sub tali pacto servando donatio acceptata fuit.

13 Sylvest.
verb. Pa-
dum, q. 4.
7 Molin.
disp. 108.
col. 5.
Navar.
cap. 13.
n. 8.
Idem ubi
sup.
n. 17.

16. Modus impossibilis, aut turpis donationi, aut alii contractui adjectus pro non apposito habetur.

17. Donatio ab emente facta ejus in quo excessit iustum pretium, censetur coacta, si fiat in ipsa emptione, secus si posita.

18. Donatio facta ob metum etiam si non sit tantus ut eam faciat invalidam in foro exteriori, est nulla et in interiori & tenetur donatarius restituere.

19. Donatio facta a marito de rebus mobilibus sine consensu uxoris valet.

14 Comm.
DD.
11 Navar.
c. 16, n. 17.

20. Cui prohibetur donare simpliciter non prohibetur & donare cum causa, si deo patet potest donare propter remunerationem, & ad pias causas, & dare elemosynas, & similia opera facere.

15 Comm.
DD.

21. Donatio non acceptata etiam facta per chryographum & in causam piam potest revocari. Vide verb. Promissio.

DISP.

DISPVT. IX. SECT. I.

D O S.

Quid sit, & quotuplex, & quot modis fiat.

1. **D**OS est, quod viro datur, aut promittitur ratione matrimonii ad onera sustinenda.

4 D. Tho.
in 4 dist.
49.
6 Vide
Villalob.
to 2, tr. 7.

2. **D**OS est alia profectitia, alia adventitia. Profectitia est, quando promittitur ab aliquo ex adventitibus via masculina. Adventitia, quando est ex bonis uxoris, vel alterius consanguinei, qui non sit ex linea paterna.

3. **D**otalis fundum id est res immobilis in dorem data non potest alienari a marito etiam consentiente uxore, nisi in aliquibus casibus videndis apud Rebellum.

7 Rebel. 2.
p. lib. 9. 7
4 Comm.
DD.

4. **S**i res dotales pereant culpa mariti, si haec fuerit levissima excusatur, non autem si fuerit levis, aut lata.

5. **S**i legatum sit puella si nubat vel in dorem, & moriatur ante nuptias & redibit legatum ad haeredes testatoris, si autem legatum sit ut possit nubere, ad haeres dote puellae.

6 Covar.
de Hered.
c. 1, no. 11.

6. **C**um aliquis legatum fuerit puellae ut nubat cum Francisco, eo mortuo si est pauper habebit legatum, ut cum alieno nubat, si est dives non debetur ei.

7 Emanuel.
Roder. in
sum. 1. p.
6. 38. n. 4.

7. **C**um matrimonium contrahitur in regno Castellae contractus dotalis non sit secundum medietatem bonorum, ut in Lusitania, sed per dotem, & arras ut dicitur, & tunc capitulum non est commune, sed tantum bona lucrata, quorum administratio ad maritum spectat.

SECTIO II.

AN PATER TENETUR

dotare filias.

1. **C**UM pater potest filiam exheredare non tenetur dotare, nisi solum in ea parte, quae necessaria sit ad alimentum.

8 Sanchez,
de marr.
l. 4, disp.
26, n. 1.
2. Si

l. qui li-
beros, ff.
de ritu
nupt. l. fin.
c. d. de do-
nat. l. 8.
tit. 11. p. 4.
d. Rebell.
q. 4. hu. 7.
lib. 1.
c. Comm.
DD.

flab. l. tit.
2. lib. 5.
reop. p.
g. Saech.
de matr.
lib. 4. disp.
26. nu. 111.

Vide
Molina lib.
2. de pih.
mog. 2. 16.
nu. 17.
c. Comm.
DD.

6 Villala-
bi supra
l. Rebell.
de iust. 3.
p. 1. c. 4.
m. idem
2. p. l. q.
8. 2. n. 17.
c. Comm.
DD.

c. Comm.
DD.

1. Si filia nupit consentiente patre sine dote, tenetur b eam dotare. Idem dic si religionem ingrediatur.

2. An teneatur dotare filiam divitem dubium est, affirmati-
va videtur e probabilior.

3. Onus dotandi filias transit ad heredes, & Fiscus tenetur de bonis confiscatis, nisi crimen sit hereditatis.

4. Dotis quantitas debet esse secundum qualitatem filiaz, & mariti, & numerum fratrum, & patris bona.

5. In regno Castellæ statuitur quædam lex dotis quantitatem, & prohibet filiarum meliorationem propter nuptias.

6. Tenetur pater dotare filiam majorem 25. annis etiam si cum indigno nupserit contra patris voluntatem. Idem dic de minori 23. annis, si cum digno nupserit gsecus si cum indig-
no, in quo casu tenetur solum eam moderate alere.

7. Indignus h est, qui in nobilitate, in divitiis valde inæqua-
lis, & inferior est, vel pravis moribus.

8. Dos a patre data præsumitur ex bonis communibus. Quod si data fuerit post mortem uxoris, dubium est an præsumatur dotata ex communibus, an ex propriis ipsius patris, quod ex communibus videtur probabilior.

9. Pater solum tenetur dare filiis naturalibus pro dote id quod eis ad alimenta debebat, potest i re petere secundum probabiliorum opinionem.

10. Dos data filiæ spurie, ea mortua, etiam si filios habeat reddenda m est patri, qui nepotes tenetur alere si aliunde non habeat, hoc est de jure communi: In regno autem Castellæ potest pater filius spuris quintam bonorum partem relinquere.

11. Cum dos perit sine culpa filiaz, debet iterum a patre dotari, focus vero si culpa ipsius perit.

12. Si filius vivente patre legitimam accepit, & culpa sua perdidit, non tenetur pater ei aliam dare, focus vero si sine culpa.

13. Si filius vivente patre legitimam accepit, & culpa sua perdidit, non tenetur pater ei aliam dare, focus vero si sine culpa.

14. Si filius vivente patre legitimam accepit, & culpa sua perdidit, non tenetur pater ei aliam dare, focus vero si sine culpa.

SECTIO III.

An mater & alij consanguinei teneantur filias, vel consanguineas dotare?

1. Mater non tenetur a dotare filias, nisi urgente causa, & verbis gratia, si sunt pauperes sicut tenetur eas alere, sic & dotare.

2. Mater infidelis b tenetur dotare filiam fidelem.

3. Uxor vivente marito b tenetur dotare filiam sine mariti consensu, nisi e in tempus habili soluti matrimonii.

4. Frater d tenetur dotare sororem etiam si sit ex solo patre. Si autem sit ex sola matre non tenetur nisi hæres ipse sit matris, vel soror pauper sit, quia tunc tenetur eam alere, & hæc alimenta dare pro dote.

5. Frater, cui majoratus contigit e, tenetur ex fructibus dotare sorores secundum prædictam doctrinam.

6. Soror dives f tenetur alere fratres pauperes.

7. Frater clericus habens beneficium ex ejus fructibus, tenetur g dotare sorores pauperes, & alere, & dotare filias spurias.

8. Avus paternus non tenetur dotare neptes, nisi cum filius non potest, cujus hæres tenetur si potest prius quam avus. Quod si neptis habeat avum paternum divitem, & matrem divitem, ille prius tenetur eam dotare secundum probabiliorum opinionem.

9. Patrus non i tenetur filias fratris dotare.

10. Filius dives tenetur matrem l alere, non verò dotare.

c. l. neque mater,

e. de jur. doti. l. q. 9.

tit. 11. p. 4.

lib. 1. c. 4.

lib. 2. p. 1.

lib. 3. q. 6. a. nu. 2.

d. Vide Villal. tit. 27. disp. 4.

to. 1. c. Comm. DD.

c. Comm. DD.

g Navar. de reddit. q. 1. mo. nit. 2. 6. n. 2.

h Barbosa sup. 4. p. 1. l. 1. sol. matr. nu. 157.

i idem ubi sup. l. Rebell ubi sup. n. 51.

SECTIO IV.

QUAM OBLIGATIONEM HABEANT dosator, & eius fideiussores?

1. Si dotans fuit pater, & vel aliquis ex ascendentibus via masculina, & post promissam dotem pauperior fiat sine dolo, non potest conveniri in solidum, nisi in quantum facta est de re jud.

N

cets

¶ Mol. dif.
42.

cere potest salvā honesta sui, & suorum sustentatione. 4
2. Hanc eandem obligationem habet & mater respectu do-
tatae filiae. Haeredes autem, & fideiussores non gaudent hoc
privilegio, sed tenentur in solidum.

¶ Mol.
dif. 42 f.

3. Dotator alienus respectu dotatae non est tenetur in soli-
dum; secus verò respectu mariti, & filiorum.

¶ Rebol.
ubi sup.
no. 11.
¶ Comm.
DD:

4. Maritus non tenetur ad ad solutionem acceptae dotis, nisi
in quantum facere potest si eam sine dolo amisit, secus si cum
dolo.

5. A marito non potest et peti fideiussor pro dote, nec ipse
dare tenetur, nisi ei tradatur ante matrimonium, vel post ejus
dissolutionem, ut solvat intra terminum à iudice assignatum,
vel cum dotator est extraneus, & dat dotem cum conditio-
ne, quòd si dotata moriatur absque liberis ei dos reddatur.

¶ Comm.
DD.

6. Ante dotis solutionem non tenetur maritus alere uxore,
nisi si uxor aliunde habeat. Non tamen ideo potest eam do-
mo eicere.

¶ g. salu-
briter de
usur.

7. Si maritus aluit uxorem, & onera matrimonii sustinuit,
potest & petere lucra dotis non soluta sine usura, quia ei de-
bentur, ut oneris stipendia; & potest conventionem facere
penam imponens dotanti, si intra praedictum terminum non
solvat.

¶ Molin.
to. 1, de
iust. disp.
447.

8. Cum maritus fuit negligens in petenda dote, & dotator
in deteriori venit fortunam, dotem h. amittit, & tenetur
uxori solvere dotem.

¶ Vide
Rebell. de
iust. p.
lib. 5, q. 12.

9. Cum alius res dotales suas esse probavit, & per iudicis
sententiam recepit, dotator tenetur de evictione, sed si dota-
tor gratuito dabit bona fide, non tenetur, & res perit uxori.
Si autem matrimonii contractus fuit ut in Lusitania ad dimi-
dium & uxor habuit bonam fidem utrisque perit. Si autem
habuit malam fidem, vel dos ob delictum ejus fuit confiscata,
ipsi sol.

¶ Mach de
sum. verb.
Maritus.

10. Cum dotis bona tam mobilia, quam immobilia marito
appretiatia traduntur, illa alienare potest sine uxoris con-
sensu.

SECTIO V.

IN UXOR DURANTE MATRIMONIO possit dotem petere, & quae sint bona paraphernalia, & ad quem spectent?

1. Maritus non potest dare uxori dotem, ipsa autem
potest petere, quando est in periculo ut pereat. Si au-
tem non est in periculo est maritus partem amiserit, non po-
test petere.

¶ L. uni 9.
si dase cot.
mater.

2. Non potest h. maritus uti legis privilegio, ne reddat in
solidum, nisi ita pauper sit, ut non habeat unde reddat.

¶ L. marit.
cum. ff. so-
lut. matr.
¶ Rebell. u-
bi sup. ff.

3. Extraneus dotans non potest repetere dotem ob dictum
periculum, potest et autem maritum obligare de evictione.

4. Uxor, cui dos integra reddita est per iudicem, eamque
consumpsit in sustinendis matrimonii oneribus, potest clam
compensationem facere de bonis mariti ob lites vitandas, nisi
si juri suo renuntia verit et ad solvenda debita mariti teneatur.

¶ Comm. j.
DD.

5. Muller adultera a mittit omnia sua bona praeter para-
phernalia. Si autem maritus etiam adulter fuit, fit recompen-
satio.

¶ c. Ple-
rumque
de dotate
inter vir.
& uxor.

6. Qui scienter bis contraxit f. amittit bona, in quae filii ejus
succedunt, sed si filios non habet, quae dolum passa est habet
dimidium bonorum, & Rex aliud dimidium. Quòd si ambo
scienter contraxerunt, & filios non habent, omnia Regis ce-
runt.

¶ Videt. 7
tit. 17, p. 7.

7. Bona paraphernalia sunt, quae praeter dotem quam ma-
rito tradidit, uxor sibi reservavit ad donationes, & elemo-
synas faciendas. Haec uxoris voluntas consistere debet h. ut sint
paraphernalia. Haec verò non habent jus prelacionis, nec ma-
ritus habet eorum administrationem nisi ei ab uxore tradan-
tur, in quo casu faciet suos fructus industriales ex eis perce-
ptos, & naturales si sint pauci, vel eos cum uxoris consensu
consumpsit.

¶ Vide l. 1.
re. sit. ff.
p. 4.
¶ Vide Reg. 4
bell. de
iust. p. 1, l.
6, q. 2, u. 14.

SECTIO VI.

QVOD SINT ARRHAE, ET AD QVEM
SPECTENT, & quae sint donationes inter nu-
ptias, & quem effectum habeant?

1. Arrhae de iure communi dantur in signum futuri ma-
trimonii. In regnis autem Castella, & Lusitaniae arrhae
dicuntur dona, quae sponsus sponse promittit in dotis, aut
virginitatis remunerationem.

2. Haec arrhae consummatum matrimonio sunt uxoris, & ei b
debetur a marito, & si uxor decedat sine testamento, ad e-
jus haeredes spectant. Quod autem sponsus sponse voluntarie
donat, non sunt arrhae.

4. In regno Castella arrhae non possunt excedere decima-
mam partem bonorum, & quod ex excessum sunt invalidae.
Quod si maritus habuerit majoratam, fructus computandi
sunt per ejus vitam, & decima pars assignari potest pro
arrhis.

4. An confirmata iuramento valeant quoad excessum alii
ajungi, alii negant & probabilis.

5. Si minor promittat arrhas in rebus mobilibus, sufficit
curatoris consensus; si vero in immobilibus, necessaria est iu-
dicialis auctoritas.

6. Si uxor dotem non solvit, non debentur ei arrhae, etiam
post consummatam matrimonium. Si vero dimidium dotis
solverit, dimidium arrharum ei debetur.

SECTIO VII.

QVAE SINT DONATIONES INTER
Sponsos, quem effectum habeant, & an bona lucrata
durante matrimonio sint communia, &
quae haec sint.

1. Sponsalitate largitates dicuntur a dona, vel monilia, quae
inter se sponsus, & sponsa sibi mutuo condonare solent.
2. In regno Castella b dantur etiam post consummatum
matrimonium, sed si ante illud, siue post dantur, semper da-
q. 1. au. s. si presumuntur ratione matrimonii.

p. Cum

3. Cum ab extranea e donantur, donatio praesumitur facta
utrisque; si autem a consanguineis uxoris, ad eam spectant; si
vero a consanguineis mariti, ad illum pertinent.

4. In regno Lusitaniae quando sit contractus ad raedieta-
tem, omnia bona sunt a communia post contractum matri-
monium.

5. Cum matrimonium celebratur per dotem, & arrhas, par-
tiuntur a bona lucrata per aequales partes inter virum, & u-
xorem.

6. Si matrimonium mala fide contractum est, non sit pre-
dicta communicatio in bonis. Si autem bona fide, etiam si nul-
lum sit, communicantur. Si vero alter eorum malam fidem
habuerit, is partem amittet, quae ad eum spectabat.

7. Mulier vidua, quae inhoneste vixit, dimidium bonorum
lucratorum g amittit; sed haec pars non obligat nisi post sen-
tentiam iudicis.

8. Cum dabitur an bona sint acquisita durante matrimo-
nio, intelligendum b quod sint, nisi probetur contrarium.

9. Fructus ex utriusque patrimonio percepti, & aliorum o-
mnium bonorum, & fructus pendentes, & omne quod lucra-
tum durante matrimonio, communicantur inter maritum, &
uxorem.

10. Quod maritus acquisivit in bello, si pugnavit regis sti-
pendiis, non est commune uxori; si secus si pugnavit, & sum-
ptus fecit ex communibus bonis.

11. Quidquid acquirit propria industria etiam est com-
mune, & quidquid augent ad utrumque m spectat, etiam si
augmentum sit in majoratu.

12. Expense factae in rebus dotalibus quomodo sint com-
pensandae, vide apud Rebel de iust. 2. p. lib. 7. quest. per totam. & l. 7. tit.
1. lib. 5.

13. Quando fundus, vel domus dotalis pro alia commutata
est ad eum ad quem vetus, nova, quae permutatur, spectat; n
secus si ematur pecunia aliterus.

14. Donationes uni ex conjugibus factae, ad eum solum, &
cui sunt, spectant.

15. Donationes remuneratoe si debentur ex iustitia sunt
communes; secus vero si ex sola gratitudine.

16. Donatio regia facta ob obsequia praestita sumptibus
communibus sit & communis.

17. Dominium dimidii bonorum acquisitionum ad uxorem
r spectat.

18. Bona acquisita non vero acquirenda possunt a con-
jugibus renuntari, siue ante, siue post matrimonium acquiran-
tur.

N 3

Vide
villal. tr.
27. d. 1. 2.

4 Lib. 4 de
ordinat.
Lust. tit.

7. par. 6.
e. l. 4. tit. 9
l. 1. ordin.

fl. cum
hic stat. si
de donat.
inter vir.
& ux.

g. l. 1. tit.
9. lib. 5.
recop.

Reb. de
iust. 2. p. 6.

6. q. 1. n. 4.
l. 1. tit. 4.
lib. 5.
recop.

l. 1. l. 1. s.
tit. 9.

m. Vide
Mel. to. 2.
de iust.
disp. 4. 15.

l. 7. tit.
1. lib. 5.

n. Vide
villal. ubi
sup. d. 1. 1.
& Comm.
DD.

p. Mol. ubi
sup. d. 1. 1.
& Comm.
DD.

l. Molin.
ubi sup.
disp. 4. 1. 4.

l. Comm.
DD.

19. An

1 Mol.
disp. 435.

1. L. 6. tit.
9. lib. 4. re.
cep.

19. An verò qui habet creditores possit his bonis renuntiare dubium est. Pars negativa & videtur probabilior.

20. Coniux uterque soluto matrimonio potest his bonis frui ad libitum, nec tenentur ad proprietatem, vel usum fructum filiis reservare. Et cum in testamento aliquod inter se legatum conjuges mutuo sibi relinquant, non intelligitur de predictis bonis.

SECTIO VIII.

AN DEFUNCTO MARITO TENEATUR

uxor dividuum debitorum mariti solvere; & ipsa,

& heredes mariti teneantur pericere contrahus a marito inceptos?

1 Comm.
DD.
1 Rebel. de
Iust. 1. p.
j. 6. q. 2.
nu. 2.
1 Comm.
DD.

1. L. 9. tit.
2. l. 1. re.
cep. Mol.
disp. 435.
1. 6. Tituli
DD. Quod non teneatur, videtur a probabilior ex quibus hodie l. 9. dam legibus.

1. 1. re.
cep.
1 Mol. disp.
350.
1 Rebel. l.
p. hb. 6. q.
9. nu. 1.
1 Idem ubi
sup. nu. 1.
1 Vide de
bel. l. p. de
Iust. l. 6. q.
9. nu. 1.
1 Couar. l.
var. c. 15. re.
nu. 3.

1. Si debita ante matrimonium contracta sunt, & maritus bona non reliquit, uxor solvere non tenetur.

2. Donationes magnas, & quae ipse maritus sua culpa consumpsit, ipse & non uxor solvere debentur.

3. Si soluto matrimonio remanent bona acquisita, prius extrahenda & sunt debita, quae maritus contraxit matrimonio durante.

4. An uxor quando non fuit bona acquisita, nec reliquit bona maritus, teneatur ex propriis debita solvere, quae in sustentanda familia ille consumpsit; dubium grave est inter DD. Quod non teneatur, videtur a probabilior ex quibus hodie l. 9. dam legibus.

5. Si maritus in utilitatem uxoris aliqua quorum dominum non habebat, consumpsit, ipsa uxor restituere tenetur.

6. Quando maritus conductam habebat hereditatem alienam, si post matrimonium dissolutionem velit uxor dividuum honorum acquisitorum, tenetur perseverare in contractu.

7. Si maritus locavit bona paraphernalia, quorum administrationem habebat, tenetur perseverare in contractu. Secus vero quando locavit res dotales ex natura rei; causative vero, id est ne damnum marito causet, teneri probabilior est.

8. Maritus si ante matrimonium cognovit fundum ab uxore fuisse locatum, tenetur perseverare in contractu, secus vero si ignoravit.

9. Si maritus fidei iussit, vel solvit, non tenetur uxor nisi si de iussio, & solutio fuerit in utilitatem uxoris.

SECT.

SECTIO IX.

AN DOTIS HYPOTHECA RELIQUIV
preferenda sit; & an maritus vel eius heredes possint
opponere exceptionem non numerata pecunia doti?

1. Hypotheca alia expressa, alia tacita; hanc habet uxor in bonis mariti ad recuperandam dotem, & bona paraphernalia; in his autem non gaudet praelatione.

2. Dotis hypotheca praefertur alii tacitae anterioribus non habentibus praelationem.

3. Dotis tacita hypotheca praefertur expressis posterioribus; non verò e anterioribus, etiam si ipsa sit expressa.

4. Si res empta fuit aliena pecunia, & mansit obligata ad illius solutionem, haec hypotheca praefertur ad dotali etiam anteriori.

5. Dos secunda uxor non praefertur primae.

6. Praelationis privilegium est personale, & ideo non transit ad heredes; nihilominus matris privilegium transit ad filios.

7. Si alii facta fuit solutio, nec manet unde fiat uxori, poterit g repetere, si autem in pecunia solutio facta fuit, etiam si fuerit consumpta.

8. Intra duos annos potest h maritus opponere exceptionem non numerata pecuniae, & post, si onus probandi succipiat.

9. Si maritus huic exceptioni renuntiavit, ut potest in regno Cast. l. 2. non poterit uti hoc privilegio.

10. Cum notarius reddidit testimonium, & dicit dotem fuisse acceptam, non habet locum haec exceptio.

11. Si maritus se accepisse juramento confessus est, probabilis videtur non posse m exceptione uti.

1. L. unic.
parag. &
ut plenius
de re. ux.
xor. ad.
1 Rebel. l.
p. 16. q. 16
nu. 3.
1 Couar.
ubi sup.
6. 5.
1 L. licet
qui postea
rei.
1 e qui
prior. de
reg. iur.
in 5.
1 Rebel. l. 2
p. 6. q. 10.
nu. 8.
1 Vide R.
bell. l. 1. p.
6. q. 10.
nu. 7.
1 Vide
Villal. tr.
27. dif. 19.
co. 2.
1 Molina
de iust.
disp. 439.
1 Comm.
DD.
1 Molina
de iul.
disp. 439.

1. L. unic.
parag. &
ut plenius
de re. ux.
xor. ad.
1 Rebel. l.
p. 16. q. 16
nu. 3.
1 Couar.
ubi sup.
6. 5.
1 L. licet
qui postea
rei.
1 e qui
prior. de
reg. iur.
in 5.
1 Rebel. l. 2
p. 6. q. 10.
nu. 8.
1 Vide R.
bell. l. 1. p.
6. q. 10.
nu. 7.
1 Vide
Villal. tr.
27. dif. 19.
co. 2.
1 Molina
de iust.
disp. 439.
1 Comm.
DD.
1 Molina
de iul.
disp. 439.

1. L. unic.
parag. &
ut plenius
de re. ux.
xor. ad.
1 Rebel. l.
p. 16. q. 16
nu. 3.
1 Couar.
ubi sup.
6. 5.
1 L. licet
qui postea
rei.
1 e qui
prior. de
reg. iur.
in 5.
1 Rebel. l. 2
p. 6. q. 10.
nu. 8.
1 Vide R.
bell. l. 1. p.
6. q. 10.
nu. 7.
1 Vide
Villal. tr.
27. dif. 19.
co. 2.
1 Molina
de iust.
disp. 439.
1 Comm.
DD.
1 Molina
de iul.
disp. 439.

1. L. unic.
parag. &
ut plenius
de re. ux.
xor. ad.
1 Rebel. l.
p. 16. q. 16
nu. 3.
1 Couar.
ubi sup.
6. 5.
1 L. licet
qui postea
rei.
1 e qui
prior. de
reg. iur.
in 5.
1 Rebel. l. 2
p. 6. q. 10.
nu. 8.
1 Vide R.
bell. l. 1. p.
6. q. 10.
nu. 7.
1 Vide
Villal. tr.
27. dif. 19.
co. 2.
1 Molina
de iust.
disp. 439.
1 Comm.
DD.
1 Molina
de iul.
disp. 439.

1. L. unic.
parag. &
ut plenius
de re. ux.
xor. ad.
1 Rebel. l.
p. 16. q. 16
nu. 3.
1 Couar.
ubi sup.
6. 5.
1 L. licet
qui postea
rei.
1 e qui
prior. de
reg. iur.
in 5.
1 Rebel. l. 2
p. 6. q. 10.
nu. 8.
1 Vide R.
bell. l. 1. p.
6. q. 10.
nu. 7.
1 Vide
Villal. tr.
27. dif. 19.
co. 2.
1 Molina
de iust.
disp. 439.
1 Comm.
DD.
1 Molina
de iul.
disp. 439.

N 4

SECT.

SECTIO X.

QUOMODO DIVISIONES SYNT
facienda, & quando

^a Vide Re-
bet-de
iust. x. p. 1.
6. q. 1. n. 1

1. Si matrimonium cum dote, & arrhis contractum fuit, prius uxor dotem, & bona paraphernalia accipere, & de-
bet.

2. Extrahit uxoris parte ante bona acquisita, maritus quæ ad eum pertinent extrahitur est.

3. Si aliquid ex capitali alienatum est, debet compensari ex bonis acquisitis, Et reliquum, bona scilicet acquisita dividenda sunt.

^b l. con-
fatu pa-
rag. 1. c. de
repud.
c. Mol. f.
de iust.
disp. 442.

4. Si propter uxoris culpam matrimonium dissolutum fuit, non est illi dos restituenda.

5. Mortuâ uxore bona remanent in possessione mariti, ab eoque heredes & accepturi sunt.

6. Hodie in regno Castelle in dote scriptura ponitur, quod dissoluto matrimonio intra 30. dies maritus dotem solvat, & huic conventioni potius quam aliis legibus standum est.

^c Comm.
DD.

7. Dum uxori dos non redditur, danda alimenta sunt ab hæredibus mariti, si ipsa aliunde non habet. Transacto autem anno cessat hæc obligatio.

^e l. 24. tit.
21. p. 9.

8. Leges servandæ sunt in solutione dotis illius regni, in quo maritus habet domicilium, nisi aliud fuerit ex conventionem scripturis de claratum.

^f Sa hoc
verb.
g Sylve-
verb. matr.
2. n. 612.
h Vide l. si
ab holi-
bus ff. so-
lut. matr.

9. Pactum filia nubentis quod renunciat aliis omnibus bonis, solâ dote contentâ non valet sine iuramento. Pater autem filium compellens ad jurandum peccat mortaliter.

10. Non potest alienari dos, aut donatio propter nuptias sine iuramento uxoris, sine vi, & dolo.

11. Occidens uxorem hæc amittet bona, quæ alioquin ex eius morte habuisset. Itemque si eius culpa uxor obeat, habebuntque bona eius hæredes. Perditque uxor lutrum virum occidens.

12. Mortuâ uxore sine liberis dos restituenda est non de-
tanti, sed hæredibus eius.

DISP. X. SECT. PRIMA.

D V B I V M.

Quid sit: & an in dubio teneatur quis restituere?

1. Dubium est cum neutri parti assentiris, qua pro utra-
que sunt rationes.

2. In opinione est & assensus, quid deest in dubio: in scrupulo autem est quædam apparentia.

3. Qui facit contra dubium practicum, petcat; qui vero habet dubium speculativum, in praxi autem illud deponit, non peccat. c

4. Qui possidere cepit bonâ fide, & factâ debitâ diligentia adhuc dubitat, restituere tenetur. d

5. Si verò non fecit debitam inquisitionem etiam si transfacta sit occasio eam faciendâ, tenetur restituere. Rem autem in hoc casu esse potendam secundum dubii qualitatem asserunt aliqui DD. Quod verum est quando res à nullo possidetur.

6. Qui cepit possidere bona fide, & postea dubitat, non potest reuti, donec faciat debitam emporem de dubio. si idem lib. 2. disp. 44.

7. Qui cepit possidere cum dubio, tenetur restituere secundum qualitatem dubii, nisi postea habeat certitudinem, & bonam fidem. g Henric. lib. 12. de matr. c. 6. auz. 15.

8. Cum rumor est, vel vehemens suspicio, quod res, quæ venduntur sunt furto ablata, non licet emere nisi factâ inquisitione.

9. Qui dubitat an ex consilio, quod hæc dedit secuta fuerit actio iniusta non tenetur restituere, Idem dic de depositario, disp. 15. qui dubitat an res sua culpa perierit. h Mol in.

^a Comm.
DD.

^b Vide
sanch. in
summ.

^c Idem de
matr. lib.
2. disp. 42.
num. f.

^d Azor. lib.
2. to. 1. c.

^e Sanch de
matr. lib. 2
disp. f.
num. 13.

^f Idem lib.

^g Henric.
lib. 12. de
matr. c. 6.
auz. 15.

^h Mol in.

SECTIO II.

*An in aliis materiis extra iustitiam
verum sit meliorem esse possiden-
tis conditionem?*

1. **I**n dubio in reliquis etiam materiis melior est possidentis conditio.
2. **Q**ui dubitat an votum fecerit, non tenetur *h* adimplere secundum probabiliorem sententiam.
3. **Q**ui dubitat an lex sit, non tenetur adimplere; si autem sciat legem, esse dubitat tamen de eius dispensatione, aut consuetudine in contrarium, implere tenetur. *e*
4. **Q**ui dubitat an cum votum fecit, haberet 14. annos, ac si non haberet iudicandus *h* est.
5. **Q**ui dubitat an fouerit duodecima noctis hora quando cenavit, non potest *e* Eucharistiam sumere.
6. **Q**ui dubitat die Iovis an sit 12. noctis hora, potest *f* carnisbus vesci, & cum prima auditur campanæ percussio, hora iudicatur completa.
7. **Q**ui dubitat in die jejunii an sit 12. noctis hora, non potest *g* comedere quasi transisset dies jejunii.
8. **C**um sonant diversia horologia, idem dicendum ac si essent diversa operabilia.
9. **C**um juris dubium est, vel est opinio diversitas in quis irregularis sit, nemo irregularis censendus *h* est.
10. **Q**ui in casu homicidii in facto dubius est, debet *e* se gerere ut irregularis, secus *l* verò in aliis casibus.
11. **Q**ui iudicat esse irregularitatem, quæ verò non est, illam non incurrit *m*

SECTIO III.

*Adquid faciendum obligatus sit, qui
dubitat de valore sui matrimonij?*

1. **Q**ui bonâ fide contraxit, posteaque dubitat de valore matrimonij, potest *h* solvere debitum, non autem petere.

a Sanchez. de matr. lib. 1. disp. 45. n. 11.
b Sanchez. de matr. lib. 1. disp. 9. n. 11.
c Comm. DD.
d Sanchez. ubi sup.
e Sanchez. ubi supra num. 40.
f Villalob. tr. 1. dif. 21.
g Idem ubi sup.
h Avilæ de cent. p. 7. disp. 2. dub. 5.
i c. Ad audientiam c. Significanti de homicid. l. e. Cum sunt partium de reg. iur. in c. m. c. 1. quid de sent. excomm. a Sanchez. ubi sup. n. 15.

2. Qui

2. **Q**ui malâ fide contraxit, tenetur *h* solvere: sed non potest petere.
3. **L**is contestata contra valorem matrimonij nec jus datur, nec tollit. *e*
4. **S**i conjux conjugi dicat suum invalidum fuisse matrimonium, innocens potest *e* ei negare debitum, vel solvere si velit; quia credere non tenetur: si autem credat, nec petere nec reddere licet.
5. **Q**uæ dubitat an primus maritus vivat, potest *e* debitum reddere, & factâ debiti diligentia etiam petere.
6. **Q**ui dubitat an uxor ejus sit libera, an ancilla, non tenetur *f* solvere.
7. **Q**ui dubitat de impedimento frigiditatis, potest *g* per duorum annorum spacium matrimonio uti.
8. **A**d hoc quod aliquis certus sit de matrimonij *h* nullitate, sufficit certitudo moralis.
9. **A**d dubitandum de nullitate matrimonij sufficit *i* unus testis omni exceptione major.
10. **M**ulto minus sufficit *l* ad matrimonium impediendum, quam ad dissolvendum.
11. **A**d hoc quod quis secundo possit nubere, requiritur *m* moralis certitudo, nec sola fama sufficit sine aliis administris.
12. **S**ufficit *n* nuntius certus cum aliis circumstantiis, quæ rem faciant moraliter certam, in quo debet iudex cum magna prudentia procedere, quia sæpe contingit apparere vivum, qui putabatur mortuus, & secundo nuptam & cum filiis alio invenire uxorem.

SECTIO IV.
AN SUBDITVS TENEATUR IN
dubio parere Pralato?

1. **P**racticè certum *a* est teneri subditum in dubio parere Pralato, nisi res cedat in damnum proximi.
2. **C**um dubitatur an tributum à Rege impostum sit justum, non *b* est solvendi obligatio.
3. **D**ubia verba, & indifferens sensum habentia in meliorem partem interpretanda *c* sunt.
4. **L**icitum *d* est facere, quod quis putat probabili ratione

e Comm. DD.
f C. 1. ut lite pendente. *d* Sanchez. ubi supra.
g Comm. DD.
h Azor. e. 1. lib. 2. c. 19. q. 1.
i C. Licet de frig. & malef. *b* Sanchez. de matr. lib. 2. disp. 45. num. 4.
l Idem ubi sup. n. 15.
m Idem ubi sup. disp. 171.
n Vide eundem lib. 2. de m. s. disp. 46.
o Comm. DD.

ne, vel viri docti auctoritate licere, etiam contrarium fit tutius.

5. Scrupulus deponendus est auctoritate viri docti, vel ratione probabili.

DISPUTATIVNCVLA

interjacens.

RESOLUTIONES VARIE.

DVELLVM.

Quid sit, & an aliquando liceat?

- ^d Comm. DD. 1. Duellum dicitur quasi durum bellum; est autem pugna duorum ex condicto. ^a
- ^b Sess. 35, a. 19. ^e Vide 52 hoc verb. 2. Non potest à Principe concedi, & acceptantes, & contentum, & nec non consulentes, & spectatores.
3. Duellum licet e duci injustè oppugnato, qui alioquin victoriam desperat, & militibus exercitus ex utraque parte, ne hostes alioquin audaciores fiant. Item si præcipiat superior, ob bonum commune. Item ei, qui alioquin est occidendus.
- ^d Vide Trident. ubi supra. 4. Excommunicatio contra exercentes duellum si hoc sit privatum, non est lata sed ferenda. ^d
5. Vir equestris ad duellum provocatus non vindictæ desiderio, sed ut quis consulet honori suo, non potest illud acceptare, licet timiditatis notam apud alios incurrat; sed consuletus faceret si diceret: utilis mihi & honorificentius est redemptoris mei parere consiliis, quàm iniquis mundi legibus; & contra quemcumque, qui me impetierit, paratus sum me defendere. sic honori & vitæ corporis, & animæ sufficienter consulat. ^e
- ^e Contrarium dicitur Alexander VII. in decretis an. 1665. 24. septembris. vide Quia tenadren. in eiq. sing.

DISPUT. I. SECT. VNICA. RESOLUTIONES VARIE.

E

E B R I E T A S.

- X se peccatum ^a est mortale, quando quis ^d D. Tho. causam dat, ut mentem omnino amittat, & ^a 2. q. 150. hoc scienter. ^{art. 2.}
2. Cum quis discernit inter bonum, & malum, etiam si genia habent, non amittit omnino rationem. Si vero faciat, quæ non consueverat, jurat, blasphematur, &c. vel post concoctum vinum non recordatur, quæ fecit in ebrietate, signum ^b manifestum est mentem penitus amississe. ^b Comm. DD.
3. Qui medicorum consilio propter sanitatem acquirendam usque ad ebrietatem bibit, vel ad evitandam mortem non peccat, ^c quando non suppetit aliud remedium.
4. Qui scienter alium inebriat, vel procurat ut inebrietur, peccat ^d mortaliter. Qui autem alium ad bibendum invitatur, illum exponens ebrietatis periculo non excusatur ab eodem peccato.
5. Licet e autem ad grave malum impediendum alium ^e Lef. lib. 4. inebriare, vel ad se liberandum e manus iatronum, ad tuendam propriam, vel alienam vitam. ^e 1. 1. dub. 3. num. 1. ^d Comm. DD.
6. In semibris est imperfectio libertatis iudicii sufficientis ^f ad veniale, non tamen ad mortale. ^f Comm. DD.
7. Qui ignorans qualitatem potus, vel iudicans illam quantitatem licet nimiam insufficientem esse ad ebrietatem se inebriavit, non peccat ^g mortaliter, nisi ea quantitas, & qualitas talis sit, ut e aliis soleret inebriari. ^g Comm. DD. ^h Tolet. de pecc. mort. 2. ⁱ Valen. 10. ad sp. 99. 1. p. 1. 1. 52. verb. ebrietas. Vide Cast. lib. 1. de leg. 2. cap. 14.
8. Matrimonium, & alii contractus ab ebris celebrati ^h invalidi sunt.
9. Peccatum mortale ab ebris factum, si ebrietas voluntaria fuit, & ante eam pravissimum peccatum, ei quia voluntarium, imputatur. ⁱ
10. Dormiens, aut ebricitas, qui antea potuit providere & cavere, & non egit, si occidat, vel aliud damnum inferat ⁱ tenetur ⁱ cap. 14.